

Sugrįžtam aidėti

Na štai po ilgesnės pertraukėlės ir vėl mes su jumis susitinkame. Nėpyk, brangus skaitytojau, kad taip ilgai mes jus apleidę buvome. Bet taip atsitiko ne dėl tingumo, ne dėl neturėjimo ką rašyti ir ne dėl baimės, atėjus į valdžią LDDP-istams. Paprasčiausiai nebeturėjome lėšų. Patys žinot, kaip viskas valandomis brango ir atsitiko taip, kad mūsų metinės prenumeratos nė vienam numeriui nebeužteko. Kurį laiką dar kapstėmės gerų žmonių remiami, bet... Nelabai įsivaizduojame ir kaip dabar kauptysime. Tačiau kiekvieną dieną vis akivaizdžiau įrodo, kad mūsų laikraštis dabar bet kokia kaina turi prisikelti. Juk praktiškai nebėra leidinių, kuriuose galėtum tiesos žodį pasakyti. Dauguma laikraščių tapo savivaldybių organais, tad ir privalo į valdžios dūda pūsti. Išvijo mus ir iš radijo, kokia televizija - patys matot. Vėl - viena partija - viena tiesa. O jeigu tavo tiesa kiek kitokia? Jeigu tu maštai kitaip, negu

epochos protas, garbė ir sąžinė? Tuomet tavo paslaugoms - "Kražių aidai". Matyt, jau tokia mūsų dalis: niekada to nenorėjome, bet visada buvome opozicijoje.

"Kražių aidų" tolesnį leidimą skatina ir kultūrinės Kražių tradicijos. Kiek jau čia beliko iki 100-ųjų Kražių skerdynių metinių, istorinio visos tautos įvykio! O kur dar nesibaigiantys rūpesčiai dėl Kražių kolegijos? O kur dar kiti švietiški dalykai? Ir pagaliau su Kražių skerdynių jubiliejumi nei pats Kražių gyvenimas, nei jų tradicijos nesibaigia. Tikriausiai, ne šiaip sau M.Valančius pasakė, jog "Kražiai - tai vieta, iš kur nuo amžių sklido šviesa į Žemaičius". O per kur ji dabar sklis, jei "Kražių aidai" nebeaidės?

Nesinori šiandien susitikimo su jumis, brangūs skaitytojai, džiaugsmo temdyti rūpesčių debesėliais, tačiau ir jų nupūsti neišeina. Didžiausias jų, kaip minėta, lėšos. Apie jas pagalvojus, telieka vienintelė paguoda - vilintis, kad gerų žmonių, suinteresuotų "Kražių aidų" leidimu, nepritrūks. Iš aukų leisim. Štai ir šiam

numeriu vos ne tūkstantį nuo savo kuklios algos paaukojo Jadvyga Mockienė ir jos sūnus Vidas iš Kelmės paukštyno. Taip ir pasakė: "Tik gyvuokit!" Nuoširdus ačiū jiems. Pats nuoširdžiausias ačiū ir Seimo narei Elvyrai Kunevičienei - ne be jos svarios materialinės paramos išeina šis numeris. Na, o jeigu atsirast daugiau, galinčių mus paremti, mūsų sąskaita Kelmės banke 363302. Arba tiesiog į Kelmės Sąjūdžio būstinę.

Beje, reikia pasakyti, kad vilko dalį pasiruošusi atsiplėšti ir mokesčių inspekcija. Yra toks įstatymas, kad nuo pelno reikia mokėti pajamų mokesť valstybei. Pelnas nuo labdaros! Sąmojinga, ar ne?

"Kražių aidų" "turtų" įsigėdė ir pašališkis Vytautas Dinapas. Prieš keletą dienų gavome kvietimą į teismą, kuriame V.Dinapas mėgins ginti savo garbę ir orumą, prarastus per "Kražių aidus" prieš porą metų. 1991 metų rugpjūtį aprašėme garsiai nuskambėjusią "viliuko" istoriją Pašilėje, o štai dabar

gavome kvietimą į teismą. Iki to laiko V.Dinapas nė mažiausios pretenzijos nebuvo išsakęs. Už tai ieškiniame pareiškime reikalauja paneigti net lietuvių liaudies patarlės žodžius ir teigia, kad su juo, doru ir sąžiningu, susidorojama tik dėl to, kad jis organizavo žmones, "kad nenugriautų Pašilės parapijos klebonijos" ir t.t. Tik nežinia, kaip bus, kad pašališkiai mano kitaip? Jie sako, kad mes toli gražu per mažai apie tą "dorą ir sąžiningą Dinapą" parašė ir dešimtys žmonių liudininkais siūlosi. O kai dar sužinojo, kad iš mūsų redakcijos V.Dinapas sau ir savo dukrai Laimai Grigulienai reikalauja po 300 minimalių mėnesinių algų jų moralei atpirkti, pažadėjo patys ją atitinkamai įkainuoti. Už paramą pašališkiams ačiū! Bet tai - jau kita tema.

Bet kad ir kokie nemalonumai bebūtų, negalijie užtemdyti mūsų antrojo atgimimo nuotaikų. Jeigu Dievas neapleis, kiaulės nesuės. O mes sugrįžtame aidėti!

Nijolė PETROŠIŪTĖ

IS MUSŲ KRONIKOS

Pagaliau parvažiavo skerdynių paminklas! Jis dar tą pačią dieną buvo įmontuotas į jam skirtą vietą šventoriaus vartuose ir iki šventės paslėptas po juoda drobule. Jį visu gražumu išvysime spalio 3-ąją, kai minėsime Kražių skerdynių 100-metį.

xxx

Pagaliau pajudėjo ir Kražių kolegijos darbai. Jau išskeldintas paskutinis "mūrų" gyventojas. Tik kas toliau? Kražiškiai sako, kad ten labai sėkmingai landynė kuriasi. Nejaugi tam reikėjo statyti 3 namus?

xxx

Atrodo, pajudės Linkaučių koplyčios darbai. Kultūros paveldo inspektorė J.Valterienė informavo, kad iki birželio 1 dienos apylinkės viršaitis B.Dirmeikis buvo įpareigotas nuvalyti "ką pridirbę", o tuomet darbus pradėsianti speciali restauratorių brigada. Kopytėlės restauravimo darbus finansuos kultūros paveldo inspekcija.

xxx

Prasidėjo vaikučių rengimas pirmajai Komunijai. Pirmosios komunijos šventė Kražiuose ir Pašilėje vyks pirmąjį rugpjūčio sekmadienį, o Karklėnuose - per šv. Onos atlaidus.

xxx

"Neskubėk ir būsi pirmas" - bene pirmasis rajone bus vėl įsikūręs Kražių kolūkis. Bent jau taip skelbia užrašas prie kontoros! Neskubėjo nuimti ir, ko gero, iš tiesų pravers.

xxx

"Į pagalbą kaimui", - prieš rinkimus skelbė LDDP-istų pažadukai. Už tai šiandien sekmadieniais nekursuoja nė vienas autobusas (išskyrus tarp miestinius). Tikintieji sako, kad tai ir pati patikimiausia priemonė kovoje už ateizmą - kaimo žmogui, ypač senam, bažnyčios nebeapsiekti.

xxx

Mūsų parapija neteko dar vieno kilnaus žmogaus - ilgametės Kražių bažnyčios pročekelės Elzbietos Kazlauskaitės. Sunku rasti kražiškį, kuris įsivaizduotų bažnyčią be pročekelės Elzbietelės. Kokie laikai bebūvo, kokie kunigai besikeitė, o ji - vis "poste". Niekada nepavargstanti, niekada negalioms nepasiduodanti. Tik mirus klebonui kun. J.Oišauskui, dėl negražių dalykų, vykusių už klebonijos sienų, ji trumpam buvo išėjusi. Vertėsi iš vaikystėje išmokto siuvėjos amato, dirbo mokykloje valytoja. Ir kur ji bebūvo, ją visur supo žmonių meilė, pagarba, nes ji pati visus žmones mylėjo. Už tai atėjęs į Kražius naujas klebonas, pirmiausia Elzbietelę susirado. Ir Elzbietelė sugrįžo. O štai dabar ji vėl išėjo. Šikart visiems laikams... Iš šios žemės, bet ne iš kražiškių širdžių.

laikraščiai ir pogrindy išeina. Malda girioje net ant kelmo ėjo. Tuomet ir apmokestinti niekas negali...

- O kaip Jūs žiūrėte į ne kuriuos "teisybės" ieškotojus. Kad ir į Dinapą?

- Ką bepasakysi? Nečystos dūšios ir tiek...

- O Jūs dar prisidėsit prie "Kražių aidų"?

- Deja, kunigas kaip karėvis: paklusnumo įžadai duoti, kur siunčia, ten ir eini. Sunku per tokį atstumą ką nors rimtesnio padaryti. Kuo galėsiu, visomis išgalėmis stengsiuosi padėti.

- O ko palinkėtumėt "Kražių aidams"?

- Aidėti! Garsiai ir garbingai. O jo skaitytojams nepamiršti savo laikraščio ir paremti jį.

- Ačiū už pokalbį.
Kalbėjosi Jonas LAUGALIS

- Gerbiamas klebone, jau geras pusmetis, kai "Kražių aidų" skaitytojai nebesutinka Jūsų laikraščio puslapiuose. Nejaugi nepasilgote jų?

- Berekalingas klausimas. Kaip tėvas gali nepasilgti savo vaiko? Juk mes jį, kaip patį brangiausią kūdikį gimdėme, globojome, brandinome. "Kražių aidų" gimimas buvo savotiškas mūsų dvasios gimimas. Tad kaip nepasilgti jo? Jis - visam gyvenimui...

- Bet sakoma, kad iš šalies visada geriau matyti. Kaip šiandien Jums atrodo "Kražių aidai"?

- Gražiai. Kaip-ne-kaip, tai buvo neeilinis įvykis visame Atgimimo etape. Juk visa, kas gražiausia Kražiuose padaryta tuo laikotarpiu, ėjo kartu su "Kražių aidais".

- O kaip turėtų "Kražių aidai" elgtis šiandienos situacijoje? Kokia turėtų būti jų ateitis?

Tad aidėkit!

"Kražių aidų" atgimimo nei tuomet, nei šiandien negalima net įsivaizduoti be buvusio Kražių klebono Stanislovo Anužio. Ir galbūt tik laikraščio leidėjai (na, gal dar istorija) tegali pasakyti, koks šio žmogaus indėlis "Kražių aidų" gyvavime. Kadangi šis numeris irgi savotiškas prabudimas po ilgesnio miego, tad ta proga mes ir kalbiname kun. Stanislovą Anužį, šiandieninį Skuodo parapijos kleboną.

- Jie pirmiausia turi eiti! Privalo! Ypač dabartiniu etapu, kai vėl iš spaudos išgijamas tiesos žodis, kai tik vienai partijai tarnauja kitos informacijos priemonės. Ir visai nesvarbu, ar kada nors iširs Sąjūdis, ar kas nors kitas iš jo išsirutuliuos. Laikraštis su juo negali baigtis, jis turi gyvuoti ir be jo. Jis -

istorijos laikraštis. Jis - ne Sąjūdžio užsakytas, ir istorija neleidžia jam tarnauti. Mes tik džiaugiamės, kad Sąjūdis mus išjudino. Laikraščio ateitis nemaža dalimi priklausys ir nuo išorinių aplinkybių, politinės situacijos. Bet tik dalimi, nes jis vis tiek turės eiti, kad ir kas bebūtų. Jei kitaip nebebus galima...

ABEJINGUMAS, AR...?

Jau nebe pirmi metai gyvename Nepriklausomoje Lietuvoje, tačiau ar kada rimčiau susimąstėme apie tai, kaip mes prisimename ir įprasminame valstybines šventes: Vasario 16-ąją, Kovo 11-ąją, Birželio 14-ąją... O susimąstius neretai ima ir išsiskiria nuomonės. Vieną jų: šventės yra valstybinės ir visą atsakomybę už jas turi prisiminti vietos valdžia. Juk jos rankose ir finansinės lėšos, kurių kartais prireikia, ir salės, ir meniniai kolektyvai. Kita nuomonė - neišleisti iniciatyvos iš visuomeninių organizacijų rankų, nes valdinių organizuojamos šventės - jei iš viso jos bus organizuojamos - gali būti šalios

ir valdiškos. Ir viena, ir kita nuomonė turi argumentų. Bet gal būtų priimtina ir kokia nors trečioji, vidurys?

Prisiminkime birželio 14-ąją. Ji buvo minima ir Kelmėje, ir Tytuvėnuose, ir Užventyje, vienoje kitoje mokykloje. Visose trijose vietose renginiai prasidėjo šv. Mišiomis, paskui eisenos ėjo į jiems brangias vietas, kur dar kartą prisiminta tautos kančia. Ir vis dėlto, nežiūrint įdėtų pastangų, jose kažko trūko. Ir reikia pastebėti, kad to abejingumo daugiau būta tarp dalyvių. Štai Kelmėje apie pusę bažnyčioje buvusių žmonių pasuko ne paskui vėliavas į kapines prie memorialo, o priešingai - namų kryptimi. Niekur nebuvo matyti dar

tebedirbančių mokyklose mokytojų. Todėl ne be reikalo Tytuvėnų žmogus apsidairęs mestelėjo: "O kur mūsų mokytojai?" O jie užkalbinti "svariai" atsikalbinėjo: "Tai ką, vėl prievarta kaip sovietmečiu? Mes depolitizuoti". Štai kaip? Depolitizuoti ar depilietizuoti? Gal iš mokinio reikalauti išmokti pamoką - taip pat sovietiška prievarta? Tai gal ir paleiskime viską pavėjui, laisvai. Kelmėje eisenoje į kapus tik Tarybės pirmininkas V.Pikturna, nešinas rožės žiedu, žygiavo. Kitų valdžios atstovų nebuvo matyti. O juk viršinių abejingumas persiduoda žmonėms. Nerimą kelia ir tai, kad dabar visais varpais

skambinama: laikas dirbti, nereikia politikuoti, užtenka mitingų. O kartais iš pasalų net mesteli, kad banditus garbina... Tokie replikuotojai ypač suaktyvėjo, atėję į valdžią LDDP, kurių tikslai mums aiškūs. Ir jei tie tikslai bus pasiekti, jei mes prarasime nuovoką, kas yra auka, o kas budelis, jei patys leisime sunaikinti savo atmintį, užmiršime net kelia į tautos didvyrių kapus, jei net valstybinę vėliavą išsikelti mums tebus beprasmė pareiga, tai ar nepražudysime savo valstybės, savo laisvės, savo tautos?

O kaip Tu manai?

Salomėja URBIKIENĖ

Muziejai - tai kultūros, švietimo įstaigos, kurios kaupia, eksponuoja ir tiria tautos materialines ir dvasines vertybes.

Lietuvoje pirmąjį muziejų, vadintą Baulbių muziejumi, 1812 m. įkūrė Bijotuose (Šilalės raj.) rašytojas ir kultūros veikėjas D. Poška, mūsų senosios Kražių gimnazijos auklėtinis. Yra žinoma, kad ši gimnazija, paveldėjusi iš jėzuitų kolegijos bei akademinės mokyklos mokymo bazę, turėjo gausias monetų, medalių bei kitų senienų kolekcijas, t. y. turėjo faktiškai mokyklos muziejų. Didžiai vertindamas Kražių gimnazijos švietėjišką reikšmę, D. Poška prieš mirį, 1830 m., pagal testamentą užrašė dalį Baulbių eksponatų - numizmatikos rinkinį, dalį šarvų bei ginklų kolekcijos - Kražių gimnazijai.

Po šimtmečio, prisiminus kultūrinės Kražių tradicijas, čia buvo įkurtas muziejus, kuris pradžioje vadinosi Kražių, Kražių parapijos muziejumi, o vėliau tapo Kražių skerdynių muziejumi, pašvenčiant 1893 m. bažnyčios gynyboje atminimui.

Kražių skerdynių muziejų įkūrimo iniciatorių buvo naujai paskirtas, 1936 m. ką tik baigęs Telšių kunigų seminariją, kunigas Stanislovas Rimkus. Kražiai su savo ilgamete religinės kultūros istorija buvo patogi tema šie Bažnyčios ir Tėvynės artimos tema. Šie idealai buvo ypač mėilės kunigo S. Rimkaus dvasiai. Tad kunigas S. Rimkus iš pat pirmųjų kunigavimo dienų naudojo Kražių, ypač Kražių skerdynių istoriją, keldamas žemaičių širdyse meilę Bažnyčiai. Kražių istorijos medžiagos pagrindu buvo lengva kalbėti religinės propagandos klausimais net ir šaltoms tūkyba širdims, kai kraupūs carizmo smurto prisiminimai tebebuvo gyvi daugelio žmonių atmintyje. Ir muziejaus idėja kunigui turėjo tarnauti, akivaizdžiais faktais kalbant apie praeitį ne tik vietiniams žmonėms, bet ir Kražių lankytojams iš visos Lietuvos, ekskursantams, svečiams. Per muziejų Kražių šviesos varpas turėjo būti girdimas ne tik čia, bet mažaisiais turėjo Tėvynėje. Kražių garsais visurėjo skambėti po visą Lietuvą! To garso aidas turėjo išlikti gyvas ir mūsų aiškus, ir po to, kai mūsų nebebus šiame pasaulyje. Ir tam labiausiai tiko Kražių istorijos varpas, rinkiniuose, albumuose, fotonuotraukose, stenduose. Kražių skerdynių istorija turėjo pasilikti visuomet gyva ir įtaigiai kalbanti žmonių protus bei širdis per Kražių skerdynių muziejų. Muziejus, kaip akivaizdi priemonė, turėjo lengvinti jaunojo vikaro misiją: eiti su Bažnyčios meile į žemaičių šeimas. Kunigas vyliosi per muziejų sutvirtinti savo apaštalytės darbus. Šiam savo sumanymui realizuoti, įkurti ir vystyti Kražių muziejų, 1937 m. į pagalbą pasikvietė savo brolių Antaną Šlinskį. Čia A. Šlinskis dirbo katalikų veikimo centro Kražių skyriaus reikalų vedėju, vadovavo brolio įkurtam muziejui.

Būsimajam Kražių skerdynių muziejui eksponatai pradėti rinkti jau 1937 m. Muziejui patalpas parūpino kun. S. Rimkus, iš pagrindų reorganizuodamas senąjį špitolės pastatą. Iškraustęs iš jos bažnyčios tarnų, ir sujungęs bažnyčios ir vienuolyno, įrengė pavasarinių jaunimo ramovę. Be to, šiame pastate padarė salę su scena, įkurdino arbatinę - bufetą, atidarė pavasarinių skyriaus biblioteką su skaitykla, o viršuje tris nemažius kambarius paskyrė muziejui.

Paskui buvo paskelbtas eksponatų rinkimo vėjus visoje parapijoje. Ir netrukus į muziejaus patalpas buvo suvežta nemažai eksponatų. Muziejuje ėmė kauptis senoviniai daiktai, o kartu

su jais - ir vertinga istorinė medžiaga, nes kiekvienas, kuris atnešdavo statulą ar drožinį, paveikslą ar dokumentą, papasakodavo ir jo istoriją. Skerdynių muziejuje įdomiausi ir vertingiausi eksponatai buvo X a. švediškas šautuvas, durpas briedžio ragas iš Burnių durpyno, šv. Florijono statulėlė skardinio stogo koplytėlėje, velykinė žvakė iš kapinių koplyčios (seniau buvusi benediktinų bažnyčioje), sena, meniškai apipavidalinta kėdė iš Butkiškės dvaro, 1758 m. medinis žibentis, parsineštas iš rusų armijos, dubenėlis su skylėtu skardinio gaubtu nuovėjo, žalvarinis fakelas, arklas, dvi ornamentuotos žvakidės, dvejų šimtmečių senumo piypkės, bermontyzius, padarytas iš pagaliukų, sėdint kalėjime už dalyvavimą Kražių skerdynėse, angelo statula su kazokų perskeltu veidu, siantėjant budeliams bažnyčioje, švč. Šiluvos Mergeles Marijos statula "Kristus neša kryžius", seserų benediktinų vienuolyno kapeliono kun. Budrecko portretas, paveikslas "Dominikonas su šuneliu

kuriomis kazokai tris paras terorizavo žemaičius. Buvo muziejuje ir degto molio rašalinė, iš kurios Kauno gubernatorius M. Klengenbergas mirkė, rašydamas aigailos raštą, kada žemaičiai jį ketino žemyn galva numesti nuo vargū.

Daug eksponatų muziejui padovanojo kražiškiečiai Mėčajutė, Krapas, Urvokaitė, Zibartaitė ir daugelis kitų.

1938 m. eksponatai buvo sutvarkyti, suklasifikuoti ir Kražių skerdynių muziejus atidarytas viešam lankymui. Pirmasis šių džiugių žinių lankymė Telšiuose leidžiamas katalikiškas laikraštis "Žemaičių prietelius", o 1939 m. sausio mėnesį pasirodė "Kražių aidai", kurių jau pirmasis numeris informavo skaitytojus apie muziejaus įkūrimo rūpesčius, nurodė šios saugyklos tikslus: "Toks muziejus bus kiekvienam pamokslas, kad reikia ginti savo bažnyčią, įvertinti kaip rimtą ir naudingą dalyką. Toliau straipsnyje pateidaujama, kad Kražiuose muziejus taptų parapijos turtu ir puošmena, žmonės raginami nešti į muziejų "visus

Pirmoji stiklinė arbatos atidarytoje arbatinėje. Tuoj sesuo Kristina ir bandelę iškeps

(pieštas seserų vienuolių), paveikslų ciklas "Sepse" (palaimintosios dvasios šeima) iš benediktinų vienuolyno, Viilniaus Aušros vartų švč. Mergeles Marijos paveikslas, senoviniai rusiški, vokiški monetų rinkiniai ir kt. Daug įvairių baldų, rakandų iš uždaryto vienuolyno ar atimtos bažnyčios žmonės dar turėjo pas save ir noriai nešė į muziejų. Čia kaupėsi eksponatai ir net iš senųjų jėzuitų kolegijos, šv. Mykolo Archangelo parapijos bažnyčių. Kalvarijos kalnų Nukryžiavimo scenos paveikslas netilpo į muziejų per visą salę aukštį ir teko jo dalį įleisti į laiptų narvelį. Buvo visos rinkinys senovinių gražių buvinių įvairių, daug senų tapytų paveikslų ir maldaknygių, kantiškų, žvakidžių, bažnytinių rūbų, indų, medalių, ženklų, sagių. Būvo sukaupta spragelių, vėzdų, baslių, brūklių, net didelis ir laisvų riešutai karoliais rožančių - ginklų, kuriais kražiškiečiai 1893 m. gynė bažnyčią nuo carizmo smurto. Iš skerdynių eksponatų išsiskyrė nagaikos,

senūs, rišančius su muziejumi ir Kražių skerdynėmis ir šiaip įdomius daiktus": remti muziejų ir pinigineis aukomis, kurios bus įrašytos į muziejaus sąskaitos knygas ir paskelbtos "Kražių aiduose".

Muziejaus administracija apie savo veiklą informavo švietimo ministeriją, Raseinių apskrities ir Kražių valsčiaus savivaldybės ir prašė paramos. Korespondencijos apie muziejaus darbą buvo skelbiamos "Žemaičių prieteliuje", "XX amžiuje", "Šaltinyje", "Šaltinėlėje", "Liepsnose" ir kt.

Kražių skerdynių muziejumi susidomėjo švietimo ministerijos kultūros departamentas 1939 m. birželio 6 d. raštu prašė pateikti žinias apie darbuotojus, nušviesti, kokioje būklėje yroja laikomas muziejus. Netrukus atsirado ir muziejaus rėmėjai. Kražių valsčiaus savivaldybė 1939 m. birželio 12 d. raštu pranešė, kad muziejui ir liaudies universitetui nemokamai skiriama 150 oficialių elektros energijos per metus. Oficalių raštų pasirašė valsčiaus viršaitis Stasys Šveikauskis. 1940 m. liepos 12 dieną

Vaclovas RIMKUS

Kražių skerdynių muziejus

Kultūros reikalų departamento direktorius P. Juodelis pranešė, kad Kražių muziejui vystyti paskirta 500 litų pašalpa. Piniginę paramą muziejui teikė ir privatusis žmonės. Kunigas daktaras Juozas Vailikaitis iš Kauno paaukojo 100 litų, Andriškaitis - 50 litų, kun. Kazimieras Girduškaitis - 50 litų, Nemakščių klebonas kun. Juozas Ruibys - 30 litų, Domicelė Butkevičienė - 50 litų, Ona Dobrovolskienė - net 900 litų, J. Butkevičius - 50 litų, Kražių trečiųjų kongregacija - 55 litus, Krukauskienė - 50 litų, Kražių trečiųjų - 57 litus, A. J. Mikulskiai iš Pagių - 35 litus ir t. t.

Per 1937 - 1939 metus 84 žmonės po 10 ir daugiau litų paaukojo 2241 litų. O iš šios sumos dalis lėšų ėjo ir "Kražių aidų" leidimui bei Katalikų centrui.

Muziejaus vedėjas Antanas Šlinskis, šalia eksponatų rinkimo, aktyviai užrašinėjo Kražių skerdynių dalyvių atsiminimus. Keleto jų pasakojimus jis paskelbė "Kražių aiduose". Tai Magdalenos Gaidamavičiūtės iš Burniškes kaimo, Kotrynos Mėčajutės iš Brukalių atsiminimus, Strodoskio pasakojimą apie Kražių senovę. Šiame laikraštyje publikuotas ir labiausiai apdovanotų Vytauto Didžiojo medaliais, Juozo Rimgailos, Juozo Mėlėnio, Roko Pociaus ir Adomo Urbono nuotraukos. A. Šlinskis jų nuotraukas patalpino ir "Žemaičių prieteliuje". Kražių skerdynių dalyvių Agotos Steponkaitienės-Grigulienės, Prano Zaleckio, Bieloglovaitės ir kitų nuotraukos buvos saugomos muziejuje kartu su jų atsiminimais.

Be to, A. Šlinskis sudarinėjo Kražių bibliografiją, kaupė, klasifikavo ir eksponavo Lietuvos ir užsienio lietuviškos spaudos iškarpas apie Kražius ir pats rašinėjo apie Kražius ir rajono katalikiškų organizacijų veiklą į įvairius laikraščius. Gausu jo straipsnių ir korespondencijų, net cileraščių "Žemaičių prieteliuje", "Mūsų laikraštyje", "XX amžiuje", "Šaltinyje", "Motėryje".

Muziejaus vedėjas vykdė plačias eksponatų paieškas, stengėsi surinkti 1893 m. uždarytos Kražių benediktinų vienuolyno bažnyčios inventorių, kuris buvo išblaškytas į visas puses. Bažnyčios laikrodis surastas pas Joną Kubekį Visgaidų kaimo. Šis laikrodis pas J. Kubekį pateko iš bažnyčios maršalkos Jono Jančiausko, o pastarasis gavo iš rusų, kuris tą laikrodį nemačiomis buvo pasisavinęs, kraustant bažnyčios inventorių. Buvo ieškomas varpas, priklausęs Latvijoje gyvenančiam karaliui Šiukštai ir naudojamas Pakražantėje kvieisti pietų dvaro šeiminiai. Iki 1893 m. tas varpas tarnavo Kražių bažnyčiai cignoriumi.

Kražių muziejus įvairiais muziejūninkystės klausimais susirašinėjo su Antano Smetonos Lituanistikos institutu, Vytauto Didžiojo kultūros muziejumi Kaune, 1940 m. steigiamu Raseinių muziejumi, Lietuvių katalikų Jaunimo "Pavasario" federacijos Telšių regiono valdyba, LTSR švietimo liaudies komisariatu.

Organizuojant bažnytinio meno parodą Kaune, dailininkas Adolfas Valeška 1938 m. rugsėjo 15 d. aktu iš

Stanislovo Rimkaus MIRTIES 50-čio prisiminimui

Kražių muziejaus pasiskolino vertingus eksponatus. Tarp tų gražiausių ir vertingiausių eksponatų buvo labai įdomi krikščionys. Tai didžiulės taurės formos indas, papuoštas vynuogių šakų lapų bei vaisių kekių ornamentais. Prasidėjus okupacijai, tie eksponatai taip ir pasilikto Kaune.

1940 metų pradžioje Kražių muziejus pradėjo ruošti Kražių skerdynių 50-mečiui (1943 m.). Buvo renkama medžiaga Kražių monografijai, rengiamas spaudai Kražių albumas, renkamos istorinės fotografijos, toliau užrašinėjami senelių atsiminimai apie Kražių bažnyčios gynybą. Per "Mūsų laikraštį" aktyvieji skerdynių dalyviai buvo prašomi atsilipti ir rašyti Kražių muziejaus vedėjui A. Šlinskui.

1940 m. birželio 15 d. į Lietuvą įsibrovė raudonoji armija - prasidėjo tarybinė okupacija. Jau rugpjūčio 6 d. buvo areštuotas ir uždarytas Raseinių kalėjimą Kražių skerdynių muziejaus įkūrėjas ir to muziejaus šešas kunigas Stanislovas Rimkus. Pretekstas suėmimui buvo liepos 30 d. choristų pobūvis, kuriame esą kunigas kažką nepalankaus pasakęs prieš esamą vyriausybę. Kartu prasidėjo represijos ir prieš muziejų. Kražių valsčiaus viršaitis Povilas Vismantas 1940 m. liepos 27 d. raštu kunigui S. Rimkui pranešė, kad nutraukiamas elektros energijos tiekimas Kražių muziejui. O vėliau, švietimo liaudies komisariato meno reikalų valdybos nurodymu, pereinant visiems muziejams valdžios žinion, vedėjas Antanas Šlinskis buvo priverstas perduoti Kražių muziejų tuometiniam Kražių pradinės mokyklos mokytojui Mykolui Venclauskui. Taip muziejus perėjo į naują žinybą. Bet praėjusvos pusmečiui, prasidėjo vokiečių - rusų karas. Pradidant puolanti vokiečių kariuomenė, Kražių miestelyje kilo gaisras, kurio metu liepsnose žuvo ir visi Kražių skerdynių muziejaus eksponatai. Onetrukus 1942 m. išsekęs nuo bado tolimo Petropavlovsko lageryje mirė ir pats S. Rimkus...

Tuose pačiuose Kražiuose 1938 metais vietos pradinės mokyklos vedėjas Kazimieras Matulevičius ir mokytojų dėka įsteigtas Mokyklos muziejus. Eksponatai - etnografinės dalykai, monetos, mokyklos laikraštėlis "Mūsų mintys" numeriai, vaikų rankdarbiai, banknotai, įvairios senienos. Apie Kražių pradinės mokyklos muziejų straipsnyje "Muziejus ir salė" rašė Lietuvos valstybės oficiozas "Lietuvos aidas" 1938 m. lapkričio 5 d. numeris. Vaikų laikraštelyje "Šaltinėlis" moksleivis P. Rukšėnas užsiminė, kad 1938 m. rugsėjo 22 d. mokyklos vedėjas su muziejumi supažindinęs du svečius, Amerikos lietuvius.

Dar anksčiau, 1936 m.,

Nukeita | 3 psl.

Kražių skerdynių muziejus

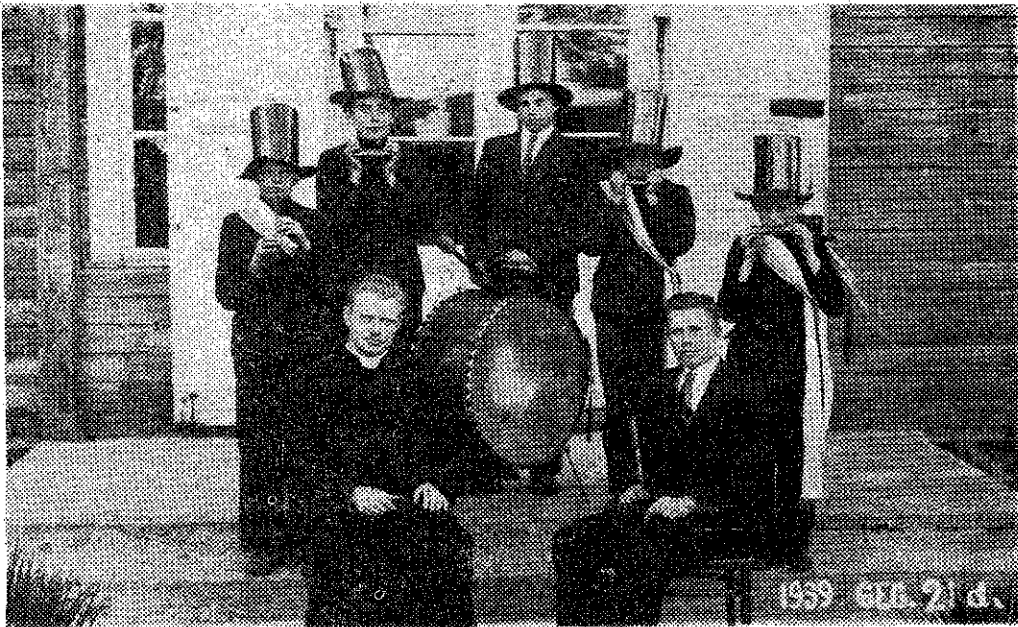
Atkelta iš 3 psl.

mokytojaudamas Vileikių pradinėje mokykloje, Aleksandras Purvinskis savo tėviškėje Adampolėje (prie pat Kražių miestelio) trijuose kambariuose buvo įkūręs asmeninį muziejų. Iš šio muziejaus trinamosios girtos dabar guli prie dabartinio Kražių muziejaus. Pokaryje išstremtas į Sibirą, mokytojas A. Purvinskis ir ten buvo atidaręs etnografinį muziejų. O grįžęs iš Sibiro tremties, 1957 m. - privatinį Tytuvėnų kultūros švietimo muziejų. Bet valdžia jį likvidavo.

Ankstyvame pokaryje nežinia kieno

kun. S. Rimkaus įkurto muziejaus likimą, ėmė rinkti ir kaupti eksponatus, turėdamas vieti atgaivinti Kražių skerdynių muziejų. Vieta muziejui buvo parinkta pačioje bažnyčioje. Kun. L. Veselis jau buvo surinkęs nemažą vertingų eksponatų: kazokų sušaudytą bažnyčios vėliavą, penkis skerdynių atminimo medalius, paveikslų, statulėlių, atsiminimų, rankraščių, vienuolių knygų, "Kražių aidų" numerių, M. Valančiaus "Zemaičių vyskupystę", gyvenamojo laikotarpio nuotraukų. Kad muziejaus kūrimo darbas būtų sėkmingesnis, kunigas per pamokslą paprašė pagalbos

vienoje klasėje, padedant Mokslių akademijos centrinei bibliotekai, buvo įrengta gausi mokyklos istorijos ekspozicija. Jos pagrindu 1970 m. mokytoja V. Rakauskaitė buvusiam kolegijos pastate įkūrė visuomeninį Kražių mokyklos istorijos muziejų, kuris trijuose talpiuose kambariuose 1977 m. gegužės 26 d. Kelmės rajono vykdomojo komiteto sprendimu buvo juridškai įteisintas. Nauju jo vadovu patvirtintas vidurinės mokyklos istorijos mokytojas Edvardas Dirmeikis. Šefu materialinei bazei gerinti paskirtas Kražių kolūkis. 1988 m. šis muziejus, sukaupęs per 2600

Sako, kun. St. Rimkaus gero muzikanto būta. To paties jis ir Kražių jaunimo mokė

pastangomis buvo įkurtas ir veikė Kražių kraštotyros muziejus, kuris būsimą dailininko E. Žiauberio žodžiais tariant "...sukeldavo didelį susidomėjimą lankytojų tarpe". Bet 1949 m. pradžioje eksponatai buvo sugabenti į Kražių viešąją biblioteką, iš kur nepastebimai ir išnešioti.

Apie 1964 m. Kražiuose klebonavęs kun. Leonas Veselis, susipažinęs su garbinga parapijos istorija ir žinodamas

parapijiečių. Bet... po savaitės į bažnyčią atvyko saugumiečiai ir visus eksponatus sukrovė į sunkvežimį. Jie buvo atgabenti į Kelmės komunistų partijos komitetą, o vėliau sudėginti centrinio šildymo krosnyje. O kunigas L. Veselis saugumo spaudimu buvo iškeltas į Kruopinio Akmenės rajoną. 1967 m., švenčiant Kražių kolegijos įkūrimo 350 metų sukaktį, Kražių vidurinės mokyklos naujajame pastate,

eksponatų, persikėlė į naujas patalpas, kur ekspozicija išdėstyta septyniuose kambariuose. Muziejaus ekspozicija atspindi Kražių istoriją nuo XVI a. Naujai atidaryti Nepriklausomos Lietuvos, hitlerinės ir stalininės okupacijų, pokario rezistencijos laikotarpių skyriai. Didelis dėmesys skiriamas Kražių kolegijos istorijai, 1893 metų Kražių bažnyčios gynimui.

Paskutinė mokytojų vakarienė su kolega ir rašytoju Juozu Petruiliu: A. Miltenienė, nuoširdi "Kražių aidų" talkininkė, V. Rakauskaitė, didžią dalį savo gyvenimo Kražiuose pašventusi Kražių muziejaus steigimui, rašytojo žmona ir jis pats, bei Stasys Kapocius

Be kaltės kalti

(Pabaiga)

Šliogeris (Šliageris?) Vladas (Vaclovas?), Antano, 60 m., mokyt., Šiaulių apskr., Kelmės raj., Jagminiškių k.; repr. 1941 m. - tremtis (Altajaus kr.); repr. 1942 m., paleistas 1956 m., 1956 m. grįžo į Lietuvą, mirė 1963 m. KER VRM ANK

žmona Šliogierienė (Šliagerienė?) Jadvyga, Julijono, 60 m., n. šeiminin., Šiaulių apskr., Kelmės raj., Jagminiškių k.; repr. 1941 m. - tremtis (Altajaus kr.); repr. 1942 m., mirė ne Lietuvoje. KER VRM ANK

sūnus Šliogeris (Šliageris?) Vladas, Vaclovo, 24 m., stud., Šiaulių apskr., Kelmės raj., Jagminiškių k.; repr. 1941 m. - tremtis (Altajaus kr.); repr. 1942 m., mirė ne Lietuvoje. KER VRM ANK

Spokienė Julija, Domininko, 27 m., Kelmės raj., Paventys; repr. 1941 m. - tremtis (Altajaus kr.); repr. 1942 m. - tremtis, Oliokminsko raj. (Jakutija), paleista 1954 m. VRM

Šumskis Benediktas, Mykolo, 31 m., tarnaut., Šiaulių apskr., Kelmės raj., Paventys k.; repr. 1941 m. - lageris - Rešioty, Kansko raj. (Krasnojarsko kr.) - tremtis, Starobardinsko raj. (Altajaus kr.); repr. 1954 m. - grįžo atgal į tremtį dėl kliūčių Lietuvoje (Latvija), paleistas 1954 m., 1964 m. grįžo į Lietuvą, mirė 1987 m. KER VRM ANK

žmona Šumskienė-Smilgaitė Valerija, Juozo, 29 m., tarnaut., Šiaulių apskr., Kelmės raj., Paventys k.; repr. 1941 m. - tremtis, Starobardinsko raj. (Altajaus kr.); repr. 1950 m. - tremtis - Šipicino, Vengerosko raj. (Novosibirsko sr.); repr. 1954 m. - grįžo atgal į tremtį dėl kliūčių Lietuvoje (Latvija), paleista 1954 m., 1964 m. grįžo į Lietuvą. KER VRM ANK

duktė Šumskytė Dalia, Benedikto, 1 m., Šiaulių apskr., Kelmės raj., Paventys k.; repr. 1941 m. - tremtis, Starobardinsko raj. (Altajaus kr.); repr. 1950 m. - tremtis - Šipicino, Vengerosko raj. (Novosibirsko sr.); repr. 1954 m. - grįžo atgal į tremtį dėl kliūčių Lietuvoje (Latvija), paleista 1954 m., 1962 m. grįžo į Lietuvą. KER VRM ANK

Tallat-Kelpša Vladas, Adolfo, 71 m., ūkin., Šiaulių apskr., Kelmės raj., Gerdžiogalos k.; repr. 1941 m. - tremtis, Togulsko raj. (Altajaus kr.). KER SPS VRM

žmona Tallat-Kelpšienė Marė (Michalina?), Prano, 66 m., ūkin., Šiaulių apskr., Kelmės raj., Gerdžiogalos k.; repr. 1941 m. - tremtis, Togulsko raj. (Altajaus kr.). KER SPS VRM

sūnus Tallat-Kelpša, Vlodo, 30 m., Šiaulių apskr., Kelmės raj., Gerdžiogalos k.; repr. 1941 m. - tremtis, Togulsko raj. (Altajaus kr.). KER SPS VRM

Tarančiukas Aleksandras, Epidifero, 43 m., Šiaulių apskr., Kelmės raj., Voveriškių k.; repr. 1941 m. KER SPS

Tolvaišienė Elena, Adomo, 70 m., ūkin., Raseinių apskr., Kelmės raj., Pašakarnių k.; repr. 1941 m. - tremtis, ten žuvo 1942 m., Syktyvkaro raj. (Komija). KER VRM SAR ANK

Tolvaišienė Ona, Adomo, 70 m., ūkin., Raseinių apskr., Kelmės raj., Pašakarnių k.; repr. 1941 m. KER SPS

Ugenskis (Ugiauskas?) Kazimieras, Jono, 32 m., ūkin., Šiaulių apskr., Kelmės raj., Kiaunorių k.; repr. 1941 m. - tremtis (Altajaus kr.); repr. 1942 m. - tremtis (Jakutija), paleistas 1958 m., į Lietuvą negrįžo. KER SPS VRM SAR ANK

žmona Ugenškie (Ugiauskienė?) Vanda, Kazio (Vlodo?), 32 m., ūkin., Šiaulių apskr., Kelmės raj., Kiaunorių k.; repr. 1941 m. - tremtis (Altajaus kr.), paleista 1958 m., mirė ne Lietuvoje. KER SPS VRM SAR ANK

duktė Ugenškaitė Marija Teresė, Kazimiero, 6 m., Šiaulių apskr., Kelmės raj., Kiaunorių k.; repr. 1941 m. - tremtis (Altajaus kr.); repr. 1942 m. - tremtis (Jakutija), paleista 1958 m., į Lietuvą negrįžo. KER SPS VRM SAR ANK

Vaičekauskas Boleslovas, Mykolo, 27 m., ūkin., Telšių apskr., Kelmės raj., Milašaičių k.; repr. 1941 m. SPS duomenimis - Vaičekauskis. KER SPS

Voinilovičius Stasys, Daliaus, 65 m., ūkin., Raseinių apskr., Kelmės raj., Kalniškių k.; repr. 1941 m. SPS duomenimis - Voinelavičių šeima, Voinelavičius Stasys, Julijono sūnus. KER SPS

žmona Voinilovičienė Bronislava, Vlodo, 53 m., ūkin., Raseinių apskr., Kelmės raj., Kalniškių k.; repr. 1941 m. - tremtis, Syktyvkaro raj. (Komija), paleista 1956 m. KER SPS VRM

duktė Voinilovičiūtė Marija, Stasio, 19 m., Raseinių apskr., Kelmės raj., Kalniškių k.; repr. 1941 m. - tremtis, Syktyvkaro raj. (Komija), paleista 1956 m. KER SPS VRM

duktė Voinilovičiūtė Andrejeva Ona, Stasio, 17 m., Raseinių apskr., Kelmės raj., Kalniškių k.; repr. 1941 m. - tremtis, Syktyvkaro raj. (Komija), paleista 1954 m. KER SPS VRM

duktė Voinilovičiūtė Stasė, Stasio, 21 m., Raseinių apskr., Kelmės raj., Kalniškių k.; repr. 1941 m. - tremtis, ten žuvo, Syktyvkaro raj. (Komija). KER SPS VRM

Vasiliauskas Jonas, Antano, 27 m., ūkin., Šiaulių apskr., Kelmės raj., Spaudžių k.; repr. 1941 m. KER SPS

Vielekorskis Vladas, Vlodo, 48 m., tarnaut., Raseinių apskr., Kelmės raj., Kražiai; repr. 1941 m. - kalėjimas (Lietuvoje); repr. 1941 m. - lageris. SPS

Vilickis Romanas, Romano, 34 m., darbin., Šiaulių apskr., Kelmės raj., Užgirių k.; repr. 1941 m. KER SPS

Vitkauskas Antanas, Antano, 16 m., Šiaulių apskr., Kelmės raj., Paventys; repr. 1941 m. KER ANK

Zaleskis Juozas, Karolio, 41 m., ūkin., Raseinių apskr., Kelmės raj., Pašakarnių k.; repr. 1941 m. - lageris, ten žuvo 1941 m. - Rešioty, Kansko raj. (Krasnojarsko kr.). KER SPS SAR ANK

žmona Zaleskienė Marija, Jono, 35 m., ūkin., Raseinių apskr., Kelmės raj., Pašakarnių k.; repr. 1941 m. - tremtis, Syktyvkaro raj. (Komija); repr. 1947 m. - kalėjimas - tremtis - Syktyvkaras (Komija), paleista 1955 m., 1956 m. grįžo į Lietuvą, mirė 1967 m. Bėgo. KER SPS VRM SAR ANK

duktė Zaleskytė Elena, Juozo, 8 m., Raseinių apskr., Kelmės raj., Pašakarnių k.; repr. 1941 m. - tremtis, Syktyvkaro raj. (Komija), iš ten pabėgo, 1947 m. grįžo į Lietuvą. KER SPS VRM SAR ANK

sūnus Zaleskis Antanas, Juozo, 6 m., Raseinių apskr., Kelmės raj., Pašakarnių k.; repr. 1941 m. - tremtis, Syktyvkaro raj. (Komija), iš ten pabėgo, 1947 m. grįžo į Lietuvą, mirė 1985 m. KER SPS VRM SAR ANK

motina Zaleskienė Antanina, Kajetono, 65 m., ūkin., Raseinių apskr., Kelmės raj., Pašakarnių k.; repr. 1941 m. - tremtis, ten žuvo 1942 m., Syktyvkaro raj. (Komija). KER SPS VRM SAR ANK

Represijų Lietuvoje tyrimo centro duomenimis šitiek išstremta žmonių iš Kelmės rajono. Šis sąrašas anaiptol nėra pilnas. Jį pildyti, tikimės, padės mūsų skaitytojai.

Nepasilikime dykumoje

Praėjo penki metai, kai į Lietuvą atėjo nuostabus žodis "Sąjūdis", privertęs širdį dažniau plakti, o kai ką ir išsigąsti, suvokus mus dešimtmečiais slėgusios imperijos galą. Demokratėjimas nesietinas su kokiu nors vardu. Tai atsitiko ne todėl, kad kažkuris iš Kremliaus vadovų to panorėjo. Melo ideologija išsikvėpė, ekonomika ritosi į bedugnę. Tik ekonominės ir ideologinės krizės akivaizdoje atsirado galimybė viešam žodžiui, istorinės tiesos sakymui. O ta tiesa labai paprasta: Lietuva buvo okupuota, iki okupacijos Lietuvos gyvenimo lygis nebuvo blogesnis kaip ir kitose Europos valstybėse, ir svarbiausia - Lietuvos žmonių noras sutapo: noras savo namuose, savo žemėje tvarkytis patiems. Lietuvoje kūrėsi Sąjūdžio grupės. Laukė tokios grupės įsikūrimo ir kelmėčiai. Pirmoji grupė, prisavindama Sąjūdžio vėliavą, įsikūrė Užventyje. Jos įsikūrimą paskatino pro Užventį pravažiavę dviratininkai: trispalvėmis papuošti jų dviračiai žadino viltį ir žmonių ryžtą. Kelmėje būtų galima išskirti tris žmonių grupes, kurios brandino idėją įkurti Sąjūdžio iniciatyvinę grupę. Vienos grupės gijos vedė į saugumą, kitos - į partkomą, trečią grupę šis judėjimas buvo natūrali tąsa pasipriešinimo okupacijai, kuris tęsėsi nuo par okupacijos pradžios. Ir visai nesvarbu, ar žmogus buvo kada turėjęs tuomet vienintelės partijos bilietą ar ne. Daug žmonių, naudodamiesi partiniu biuleteniu, dirbo Lietuvos labui, neleido užgesti laisvės vilčiai, prisidėjo prie kultūros puoselėjimo. Yra žinoma atveju, kai partizanai siuntė į stribus savo žmones arba politkaliniai išdavinėjo savo kameros draugus, arba buvęs tremtinys buvo pasiūstas atgal į Sibirą, kad galėtų ten likusius tremtinius šnipinėti. Visi tie dalykai nėra paprasti, susiję su daugybe žmogaus asmeninių pergyvenimų, tragedijų. Tačiau tie, kurie atėjo 1988 metais į Sąjūdį, beveik visi atsinešė širdyje ir išsivadavimo viltį, nepriklausomos Lietuvos viltį, tikėjimą gražesne, dorėse Lietuvos ateitimi. Tokių minčių ir vilčių vedini 1988 08 25, jau po mitingo Šiauliuose, po Molotovo-Ribentropo sutarties viešo paminėjimo Lietuvoje, Kelmės kultūros rūmuose susirinko būrelis kelmiečių lyg tai į išplėstinį kultūros fondo tarybos posėdį, po kurio ir buvo paskelbta apie Sąjūdžio iniciatyvinės grupės įsikūrimą, o rugpjūčio 27 dieną pirmą kartą viešai per Kelmę buvo

Ši rugpjūtį sukanka 5 metai, kai Kelmės rajone gimė Sąjūdis. Ta proga spausdiname LR Seimo nario Antano Račo mintis. Žmogaus, išsiūbavusio rajone Atgimimą, pirmojo Sąjūdžio rajono pirmininko, pirmojo mūsų rajono atstovo pirmajame demokratiškai išrinktame Lietuvos parlamente...

nešamalietuviška Trispalvė. Ją nešė Kelmės II vidurinės mokyklos moksleivis Osvaldas Paldavičius, lydėdamas kitų tos mokyklos mokinių ir keleto iniciatyvinės grupės narių. Tiesa, vėliavą lydinčiųjų skaičius turėjo būti žymiai gausesnis, bet tai buvo pirmas viešas lietuviškos trispalvės pasirodymas Kelmėje. Po to greitai kūrėsi Sąjūdžio grupės rajono miesteliuose ir kaimuose. Kai susirinkimuose dalyvaudavo kolūkių pirmininkai ar kiti vadovai, paprastai kas nors iš žmonių ir juos pasiūlydavo į Sąjūdžio grupę, o prieš tokį pasiūlymą niekas neprieštaruodavo. Taip atėjom į pirmąjį Sąjūdžio suvažiavimą, priklausčius visą Lietuvą prie televizorių ekranų, po to atėjom į rinkimus. Taireiškia, atėjo laikas spresti valdžios klausimus, Lietuvos ateities klausimus. Tada ir pasirodė, kas kokias jėgas atstovauja, kas su kuo susijęs. Rinkimus laimėjo Sąjūdžio remti kandidatai, kurie ištesėjo duotą žodį - atkurti nepriklausomą Lietuvos valstybę, pradėti ekonomines reformas, atimti nuosavybę gražinti teisėtiems savininkams. Galbūt istorija minės pirmą demokratiškai išrinktą Lietuvos parlamentą - Lietuvos Respublikos Aukščiausiąją Tarybą - kaip patį demokratiškiausią parlamentą Lietuvos istorijoje. Ir intelekto požiūriu tai buvo labai pajėgus parlamentas, tik kai kurios žmogiškosios ambicijos neleido jam sėkmingai darbuotis Lietuvos labui. Atsirado būtinybė pasitikrinti, ar Lietuvos žmonės pritaria tam, ką daro parlamentas, kokias politines jėgas žmonės labiau remia. Išlaikiusi visas

struktūras, pasinaudodama pablogėjusia ekonomine padėtimi, efektingai išnaudojusi visas propagandos ir agitacijos formas, kompartija, pasivadindama nauju LDDP vardu, laimėjo Seimorinkimus. Eidami į rinkimus žmonės nelygino Lietuvos ekonominės padėties su padėtim kitose respublikose, balsuodami už LDDP tikėjosi greitesnio gyvenimo pagerėjimo. Sąjūdis, iš jo besiformuojančios dešimtosios partijos, parlamente turi tiek balsų, kad gali sutrukdyti Lietuvos Konstitucijos pakeitimus. Lietuvos Konstitucijos priėmimas referendumu taip pat laikytinas vienu iš reikšmingiausių buvusios Aukščiausiosios Tarybos darbų.

Sąjūdį, arba iš jo atsiradusias partijas, remia 36-40 proc. Lietuvos žmonių. Tai didžiulė jėga. Tai dauguma tų, kurie važiuoja į Baltijos kelią, kurie budėjo prie Lietuvos parlamento, televizijos ir kitų svarbių objektų. Tie žmonės yra pastovūs. Jų neišgąsdino nei tankai, nei šaltis, nei ekonominiai sunkumai. Ir visamūsų ėjimo į savo valstybės atstatymą labai primena Biblijos pasakojimą apie žydų išėjimą iš Egipto, iš nelaisvės į Pažadėtąją žemę. Susidūrę su sunkumais, dalis žydų ne kartą burnojo prieš Mozę ir ragino visus grįžti į vergovę, kur bent pavalyti būtų. Tas žydų ėjimas truko 40 metų, nors, matome žemėlapyje, tam atstumui įveikti būtų užtekę ir keleto dienų. Įsimintina iš tos istorijos tai, kad tie, kurie norėjo grįžti atgal, kuriuos masinio vergo soti duona, pasiliko dykumose, taip ir nepasiekę Pažadėtosios žemės.

Žinoma, kad jie tam tikra dalimi pasikeitė, nors pavadinimą pakeitė tik persiregistruodami, o "Tiesą" tebeleidžia nuo 1917 metų su visu ten buvusiu krauju ir ašaromis. Daug kas pasikeitė, bet liko grobuoniška ir rykliška elgsena, su kuria susiduria kasdien ne vienas pilietis.

Komunistų intensijos aiškiausiai matosi Vidurinėje Azijoje, Gruzijoje, Azerbaidžane. Kaip ten bebūtų, komunistų korta yra mušta, nors tuo tarpu siurbiamas kraujas ir pampstama. Mūsų buvusieji komunistai yra vedančioji korupcijos ir mafijos jėga, dirbanti su įvairaus plauko klastuomene, nešiojančia tautinę atributiką ir einančia į bažnyčią.

V. Bismarkas buvo teisus

Į mano rankas pateko Jūsų laikraščio 49-asis numeris. Linkiu Jums sėkmės jį leidžiant ir platinant.

Išmintingam vokiečių politikui V. Bismarkui priskiriama mintis, kad revoliuciją parengia genijai; įvykdo fanatikai, o pasinaudoja padugnės. Abiejuose paskutiniuose rinkimuose pralaimėjo idealistinė ir romantinė V. Landsbergio linija. Priežasčių čia daug, nors iš esmės po kovo 11-osios mes valdžios ir neturėjome. Svarbiausia, kad nedirbo teismai, prokuratūros, savivaldybės, o nomenklatūrininkai -

kagėbistiniai žmonės ne tik sabotavo, bet grobė ir plėšė Lietuvą. Už tai ir turėjo atsakyti idealistai.

Šiandien Lietuvos pilietis gyvena beveik tris kartus blogiau už estą. Mokesčiai, privatizavimas, pinigų keitimas, indeksavimas, nešvarių pinigų legalizavimas veda prie to, kad Lietuvoje bus kokie 6 proc. žmonių, kurie valdys turta, o kiti galės šiaip taip verstis. Yra žinoma, kad komunistų profesija yra demagogija, ir ją jie įsisavinę meistriškai.

Lietuvoje buvusieji labai pyksta, kai juos pavadini komunistais.

Šį numerį finansuoja
AB "Ajasa"

Skaudi netektis

1993 metų rugpjūčio 6-ąją staigiai mirė kunigas Zigmantas Grinevičius, dar taip neseniai kunigavęs Kelmėje.

Mirtis atėmė iš mūsų žmogų, kunigą, bičiulį, bendražygį. Visi, pažinę kunigą Zigmantą Grinevičių, prisimins jį kaip taurų, kilnų žmogų, kurio namų durys visiemis buvo atviro, kiekvienam atsidraskdavo vietos prie jo stalo, kiekvienam atėjusiam patakydavo tinkamą žodį, niekam jis nėra atsakęs pagalbos, kai jos prireikdavo.

Nuo pat jaunumės Zigmantas Grinevičius ryžosi paslaugoti tarnauti Dievui ir Tėvynei. Jis - vienas religinės-tautinės jaunimo organizacijos "Lietuvlis" kūrėjų. Tai buvo 1956 metais. Organizacijai priklausė jauni Jurbarko, Šakių, o vėliau ir Joniškio, Kelmės, Kauno rajonų vaikinai, pasiryžę tarnauti Dievui ir Tėvynei. Pagrindinis būdas tam tikslui siekti buvo malda ir darbas. Vienas veiklos barų buvo spaudinių, žadinančių viltį ir tikėjimą tiesos pergale, leidimas ir platinimas. Už tai kunigas ne kartą buvo KGB tardomas, jo namuose daromos kratos.

Paskutinis ryškus visuomeninės veiklos valsius - aktyvus dalyvavimas steigiant Lietuvos samariečių bendriją, kurioje jis buvo išrinktas viceprezidentu. Pagrindinis bendrijos tikslas - nepausti pro tą, kuriam reikia pagalbos, pro kurį galbūt jau daugelis praėjo. Šis gražus tikslas atitinka visą vėlionio nueitą kelią.

Šviesus kunigo Zigmanto Grinevičiaus atminimas išliks jį pažinojusių širdyse.

Bičiuliai ir bendražygiai

XXX

Skiriu Kunigui Zigmantui

KELY

Seno Dievo karalystė
(Ištrėmta iš čia gimiau), -
Ar čia eiti, ar čia skristi -
Užburta nebežinau...

Šiltas vėjas vos tik pučia
Iš už Nemuno. Sutikai,
Kiek čia pempjų ir gegučių! -
Tik žmogaus nesutikai...

Ak, aplinkui - žalia žalia,
Vien giesmė tik ir šviesa -
Iš padangės, iš berželio -
Sutartinė išsisa...

Slepia miškas tavo trobą,
Glūdumoj kažkur ten tu -
Ateinu ir, man atrodo,
Vėl į Lietuvą grįžtu...

Pakabnutė
Sutikai, 1970.V.16

Šių metų gale arba kitų pradžioje turi būti rinkimai į apylinkių ir rajonų tarybas. Rinkimai Kaišiadoryse parodė, kad žmonės LDDP jau nusivylė ir supykę iš viso nėjo balsuoti. Tai naudinga LDDP. Jeigu žmogus nori pagerinti valdžios darbą, tai

turi rinkti tokius, kuriais pasitiki, kuriuos gerbia, o ne "viską gebančius berniukus".

Artėja diena, kai visoje buvusioje imperijoje bus tikama ne gražbiavimu, o darbu ir tiesa.

Algirdas ENDRIUKAITIS
Lietuvos Seimo narys

Amelija MILTENIENĖ

Penkeri metai

Nerimo dvasia daugel metų,
Kalėta, slopinta, gniuždyta.
Prasiveržė audra,
Pražydo vėliavų šilkais,
Dainom, malda ir džiaugsmo ašarom-
Prieš penketą metų...

Penkeri metai kovos ir pralaimėjimų.
Liejosi kraujas, dužo viltys...
Vėl kilo lyg audra prieš giedrą:
Aukštyn - žemyn,
Tikėjimas - neviltis,
Džiaugsmas - kančia...

O žmonės ne rankomis -
Širdimi apglėbė Baltiją ir Lietuvą.
Ir Ji pakis
Kaip dvasia iškankinta,
Kaip melė pavogta,
Kaip išduotas tikėjimas!

Sveikinu atgimusius

Sveikinu atgimusius "Kražių aidus".
Aidėkit plačiai, nešdami žmonėms viltį,
pasiryžimą, Tėvynės Lietuvos meilę.
Jūsų aidas šių dienų Lietuvoje labai
reikalingas. Tegul žmonės sužino tikrą
Lietuvos istoriją. Tegul žmonės sužino
okupantų ir jų pakalikių padarytas
skriaudas Lietuvai bei jos žmonėms.
Tegul jaunoji karta žino, kaip gyveno,
kentėjo ir žuvo jų tėvai, seneliai,
daugelis Lietuvos žmonių. Rašytas
žodis veiksmingesnis už bet kokį ginklą.
Jis uždegs daugelį žmonių, kurie pasiryš
aukotis laisvai ir nepriklausomai
Lietuvai, kovoti su blogiu, kuri mums
neša neokomunistai.

Linkiu Jums išvermės, stiprybės ir
Dievo palaimos, "Kražių aidų"
leidėjai!

Kęstutis BALČIŪNAS
LPKTS Šilalės skyriaus
pirmininkas

Kęstutis BALČIŪNAS

DVILYPIS

Anais laikais buvai tu ateistas.
Ir visada vardu tuo didžiuoju.
Šiandien iš lūpų išsiveržia: "Kristus".
Širdis vis tiek apaugusi ledais.

Anais laikais tu liaupsinai tarybas,
Lenkais kasdien prieš buvusius
status,

Šiandien šauki: "O Lietuva, Tėvyne",
bet šitas žodis tavo neteisus.

Anais laikais tu rodei savo galią,
Smerkei visus, kas grįždavo "iš ten".
Tu ir šiandien primestum savo valią,
Tačiau per trumpos tavo rankos tam.

Tad kokį tau šiandieną vardą duoti?
Tikiu, širdy likai ateistu.
Ir tau tėvynė juk visaj nerūpi,
Svarbiausias tikslas - rūpintis pilvu.

Kvėdarna

KAIP MERGELIŲ PAŽADAI

Iki šiol galvojau, kad būtent jie yra
nepastoviausieji. Bet dabar jau galutinai
įsitikinau, kad komunistų pažadai viršija
viso svieto mergelių įžadus krūvon
šudėjus. Ko tik jie nepričiulbėjo mums
prieš rinkimus, kokių tik pažadų
nedavė! Kokie demokratiški ir geručiai
buvo. Bet užteko įkopti į valdžią, ir

Penkeri metai - jau pakankamas
tarpsnis, kai gali atsigręžti atgal ir
atidžiau pažvelgti į nueitą kelią. Penkeri
metai atgimimo. Tiek pat įtemptos
kovos vardan tos Lietuvos,
neslepiamo džiaugsmo, ką nors
laimėjus, o kartu pagiežos, pykčio,
melo, šmeižto, niekuo nepamatuotų
kaltinimų. Juk mes, Sąjūdis, buvome
valdžioje, sugriovėme Lietuvą. O jei
rimčiau susimąstytų: ar mes iš viso
kada nors buvome valdžioje? T.y., ar
joje buvo mūsų dauguma? Nebuvo!
Tik prisiminkime: 1988-ieji,
pratrūksta tai, kas dešimtmečiais
tvinkčiojo. Neįtikėtina greičiu ista
didžioji imperija, bunda žmonės nuo
Baltijos iki Vladivostoko. Senieji
nomenklatūrininkai, partiniai ir kiti
to paties raugo valdininkėliai pirmieji
suvokia, kad jų geram gyvenimui atėjo
galas, kad įsisiūbavusi banga tuoj
nubloks juos į istorijos sąvartyną, kad
žodis "komunistas" tuoj betiks tik
vaikams gąsdinti. Kol paprastas
žmogelis pilnomis žavesio akimis
žvalgėsi, kas čia dabar bus,
vakarykščiai vadai ir vadukai bėmat
persiorientavo: išmoko persižepti
ir pirmieji pasilindo po Trispalvę. Jie
puikiai suvokė, kad norint išlikti tuo,
kuo buvai, išlikti valdžios vyrų, būtina
turi keisti kailį. Ir keitė. O tuo tarpu
mesėjome ir rinkimus. Kaip teisingai
tuomet A.Čekulis pasakė... po
Sąjūdžio vėliava ir beždžionę į
Parlamentą būtų išrinkę. Patikėjome
graziais žodžiais, karštomis kalbomis,
susigraudinome, matydami suklupusį
po kryžiumi, ir visai nematėme, kad
ragiukai kyšo. Paklauskit vakarykščių
komunistų, o tuoj pačiu šiandienos
vyrų, kuris jų Sąjūdžio nekūrė? Ir
mūsų Seimo narys Z. Adomaitis tuo
ne kartą gyrėsi. Va taip ir sulindo visi
persidavėliai į norimus postus. O
tuomet kuriems galams bevaidinti?

mergelijų, oi, atsiprašau, komunistų
pažadus išnešiojo vėjas. Ikirinkiniškas
deklaracijos liko tuščiu muilo burbulu.
"Kaip šiandien turėtų jaustis kaimo
žmogus, su viltimi balsavęs už
A. Brazauską, sužinojęs, pavyzdžiui,
jog toks verslininkas
R. Marcinkevičius iš Mažeikių, kurį
šalies prezidentas siekė atleisti nuo
bet kokių mokesčių mokesčių, netoli
Niu Jorko nusiperka pilį su 33
miegamaisiais ir 19 vonios kambarių,
su įvairiausia automatika ir dar sklypą
už 2,7 milijono dolerių, iškart sumoka
amerikietiškus municipalinius
mokesčius" - skaitome toli gražu ne
dešiniųjų laikraščio redakciniame
straipsnyje.

Visi pamenam, kaip žadėjo
palengvinti kaimo žmogaus dalią.
Palengvino. Tik ne dalią, o kišenę.
Nebekentėme nuo persivalgymo.
Dabar pagrindinis kaimiečio
pragyvenimo šaltinis yra pienelis.
Deja, ar bent žino komunistai, kiek
jau mėnesių, kai už jį mums
nebemoka. Veltui pieną atiduodam.
Prie tokios infliacijos tiek mėnesių
pinigo laukti - atvira vagystė. O ką ten
bekalbėti apie gyvulių supirkimą. Kiek
laiko žmonės verčiami šerti gyvulius,
kad tie tik mėšlą gamintų. Kombinatai
nesuperka, pašarų šėrimui nėra...
Baugu, kad ir kitais metais nebus, nes
po šiai dienai dar tyvuliuoja plotų
plotai nešienautų pievų, o žmonių
daržinėlės pastuštės. Mat vis dar
aiškinamasi, kur bendrovės, o kur
savininko. O kas mums žadėjo greitas
reformas? Privatizacijos spartinimą?
Dabar įstatymas veja įstatymą, kad
tik viską sustabdytų, o mus vėl gražiai
"savo noru" į kolchozus suvartyt. O
bene pikčiausia, kad kaip tikros
mergelės ir nekaltybės aureolės
reikalauja...

Jonas BUTKUS

Rinkom beždžionę, išrinkom komunistą

Algimanto BITVINSKO nuotrauka: "Be komentarų..." arba "Kelmės rajono sąjūdiečių delegacija išvyksta į pirmąjį Sąjūdžio suvažiavimą"...

Tuoliau, kad tam nebėra laiko, reikia
savo juodą darbą dirbti. Ir tuomet
pamatėme, kad vakarykštis sąjūdiecis
jau komunistų frakciją Parlamente
kuria, kuri netrukus darys viską, kad tik
nebūtų atleistas V. Baldišis, nė už ką
neatiduos L. Ašmanto, "nematys"
sveikatos apsaugos ministro nuodėmių,
kaišios pagalius į ratus visoms
reformoms ir sakys: matai, ką Sąjūdis
pridarė, paėmė valdžią ir nesuistvarko.
Ir tai daryti nebuvo sunku, nes vietinėse
tarybose visi liko tie patys, senieji. Tad
jeigu kokį padoresnį įstatymą ir
pavykdavo priimti, tai dar nereikškė, kad
apylinkėse ir rajonuose jis bus
vykdomas. Och, jei surinktume visų
žmonių ašaras, pralietas dėl
privatizacijos, dėl žemės grąžinimo,

dėl kolūkinio turto atgavimo ir t.t. - ne
mažesnis Nemunas iš jų išlietų. O
jeigu jų dejonės ir skundus krūvon
sudėtume, tai tiltą jais išilgai upės
nugrįstume. Bet kai atidžiau pasižiūri,
pamatai, kad įstatymai visai neprasti
buvę. Tik bėda, kad juos pristatė tas,
kas labiau juos išmanė, kas valdžioje
buvo. Taip ir suplaukė turtas į būrelio
"blatniųjų" rankas. Vargo žmogus
liko plikas ir basas. O kodėl jo tuomet
nepagrizenus: žiūrėk, ką Sąjūdis, tie
prakeikti landsbergininkai pridarė.
Tik parodykit man nors vieną traktorių
kolūky, ar kombainą, kurį būtų
Landsbergis nudžioves. Patys,
žmonės, žinot, kiemo kiemuose jie
stovi. Net už praeitų metų sausrą
V. Landsbergio idealistams teko

atsakyti. Bet baugu, kad gamta ir
šiemet žemdirbiui ne meilesnė - kas
dabar už pono Dievo išdaigas atsakys?
Kas atsakys už niekais paverstus
žmonių pinigus, už nuolat brangstantį
pragyvenimą, už maisto produktų
perdirbimo monopolijų savivalę - už
Lietuvos ateitį? Sąjūdžio valdžioj tai
nebėra! Ir niekada jo ten nebuvo. Bet
mes vis tiek esame. Esame tam, kad
kiupdami, plakami ar aplojami
paliktume. Kad nebeleistume
komunistams nuvesti Lietuvą ten, kur
mes ką tik buvome. Mes esame, nes
tikime, kad kiekvienam blogiui ateina
galas. Ir būtų per naivu manyti, kad
tai padaroma per penkerius metus.

Milda MEDŽIOKALNYTĖ

Litai ar baldišiukai?

Na štai ir sulaukėme savo
nationalinio pinigų. Tiek ilgai išsivajoto,
išsnėkėto, "išskandalinto" sulaukėme!
Jau ir "žvėrelius" spėjome į praeitį
palydėti. O džiaugsmo kaip ir nėra.
Pažvelgti į tą brangiais atvaizdais
išmargintą banknotėlį, jo spalvas,
popierių ir širdį graudulys suima - ne tai
vaizduotėje mes kūrėme, ne to
laukėme. Ne dabar laukėme. Jau
pavargome belaukčiams. Už tai dar
labiau žeidžia kaip pasityčiojimas ant
nationalinio pinigų Baldišiaus parašas.
Tačiau ne tik jausmai, bet ir
nerimassuima sulaukus litų. Tai, kad
prastas popierius, tai, kad keitimo
periodą jų trūko - ateity išsprendžiami
dalykai. (Tiek, kiek jų pridurs, iš mūsų
kišenės "padarys emisiją" ir vėl bus
gerai). Bet su monetomis sunkiau. Ir
kokiam kvailiui šovė į galvą kalbinti vos
ne vienodo dydžio bei vienodos spalvos
litą ir centą. Tik didelis sukčius galėjo
taip sumislėti. Nesąžiningiems - dabar
tikra šienapjūtė, o pensininkams ar
šiaip silpniau matantiems - tikra
prapultis. Neramina ir lito kursas.
Komunistinė vyriausybė žada jį stabilų.
Bet jį pažadai... Kaip gali būti stabilus
lito kursas, jei pramonė miega.
Anuomet, kai visi lito laukė ir kai
Baldišius su galvosiūbrais jį "dorojo",
dar buvo galimybių litą paremti
grąžinamais mūsų aukso fondais ir
specialiais valiutiniais kreditais. Dabar
iš esmės belieka tik mūsų prekyba už
konvertuojamą valiutą. Parodė litą ir
iškart paskelbė apie kainų kilimą. Kur
dar pasaulyje tokius "prajovus" teko
girdėti? Ir kas žino, ko dar išgirsim... Už
tai imi pinigą į rankas, iš džiaugsmo lyg
ir pravirkti norisi, bet kartu jauti, kaip
jis degina.

Stefa BUŠNIENĖ

"Popierinė" istorija

Matyt, jau tokia Skerdynių
bažnyčios dalis, kad šalia to, ką žmonės
šimtmečiais įpratę gauti Bažnyčioje,
kartais parsineša namo guzus (taip
buvo prieš šimtą metų), arba pareina
į glėbį susispaudę besiblaškantią širdį
(taip buvo šių metų rugpjūčio 8-ąją).
Žmonės, išskleis kun. V. Gedvainio
pamokslą, sakosi jau bažnyčioje
nebetvėrė savame kailyje. Vieni
nuosirdžiai gailėjo nelaimingo,
apšmeižto klebono, kiti gaudė
kiekvieną žodį pirmąkart tokią
naują išgirdę, treči, žiną tą istoriją,
sakosi nedrįsę prasižioti, o dažnas
"tokiems šmeižikams, norintiems
kleboną išesti" visus dangaus
prakeiksmus siuntė. Iki vakaro
žmonės vos ne į Kryžiaus žygį
susiruošė. Bet kai į naktį paskambinau
kun. V. Gedvainiui ir pasiteiravau, ką
visas tas, "spektaklis" reiškia, ir kaip
mes, "K.A." leidėjai, norime kunigą
suėsti, išgirdau ramų paaiškinimą, kad
girdi, jįsai nieko tokio nesakęs. Jis tik
paaiškino žmonėms, kad nevogęs
popieriaus.

- Ir tamstos aš visiškai niekuo
nekaltinu. Nekaltinu aš ir Sąjūdžio.
Pasakiau, kad tas klausimas nebuvo
suderintas iki galo, už tai ir išėjo toks
nesusipratimas. O jeigu kas girdėjo
kitaip, tegul ateina į kleboniją - kartu
ateikit. Tegul man girdint tai pakartos.
Aš tikrai taip nesakiau ir jūs
nekaltinau, - labai norėjosi tikėti
kunigo žodžiu.

Bet Kražiuose aistros kunkuliavo,
virė, žmonės skilo į dvi stovyklas ir
kurį laiką atrodė, kad Kražiuose be tos
nelemtos popieriaus istorijos kitų

rūpesių nebeliko. Tad mes, ilgokai
taręsi, gimęjėsi, vis tik nutarėme tą
"popierinę" istoriją pagarsinti. Be
komentarų, be jokių išvadų. Tegul jas
pasidaro kiekvienas sau pats.

Kai 1988-aisiais pradėjome leisti
"K.A.", mes net supratome neturėjome,
iš kur gaunamas popierius. Turėjom
tik idėją ir didžiulį norą ją įgyvendinti.
Ir tai nesunkiai sekėsi, nes atsirado
bendraminčių. Pirmąjį numerį
popieriui aprūpino rajono kultūros
skyrius, kitiems pasiskolinome iš
Kelmės spaustuovės. O paskui jau ir
patys kelius į popieriaus fabriką
atrado. Bet politiniai įvykiai vystėsi
nepaprastai greitai, tuoj pačiu valandom
kilo kainos, kurios privertė mus
pasirūpinti ir šokiom tokiom atsargom.
Lėšų tam neturėjom, išskyrus savų
santauptų grašius, bet turėjome gerų
draugų, kurie ir pinigų paskolino, ir
"blatą" prie popieriaus surado. O to
blato reikėjo, nes tuo metu jau buvo
užgrobtas spaudos sandėlis. Radom ir
dar pigesnius, kelius: už lašinių bryžą
bei puslitrį sovietų kareivuką patys per
tiltą krovini į Kaliningrado
pergabendavo. Kas be ko, neapsieita
be nuotykių, bet taip sukaupėm
nemažai atsargų, kurias laikėme
klebonijoje (kurį laiką dalijų - "Bičiūlio"
redakcijoje).

Bet atėjo 1992-ieji ir dafis mūsų
sumanymų, nespėti įgyvendinti, liko
pūpsoti šalia popieriaus krūvos - iškėlė
kleboną St. Anužį. Atvykus į Kražius
kun. V. Gedvainiui, po geros savaitės
atvažiavau pas jį pasitarti, kaip toliau

(Nukelta į 4 psl.)

IŠ MŪSŲ KRONIKOS

Kai 1990-aisiais leisdami "Kražių aidų" 15-ąjį numerį pavadino jį Kražių parapijos laikraščiu, manėme pagaliau atstatę istorinę tiesą, nes ir prieškariniai "Kražių aidai" taip vadinosi. Deja, pasirodo, buvo dar ir kita tiesa, kurią mums papasakojo amžino atminimo kun. St. Rimkus sesuo Kristina Rimkutė:

- Išėjus pirmajam "Kražių aidų" numeriui, kuris pasivadino Kražių parapijos laikraščiu, kun. Stanislovas Rimkus gavo nemažai pylos nuo savo klebono, kad jis drįsęs laikraštį prie parapijos vardo "prisegti" ir buvo įspėtas, kad daugiau taip nebedarytų. Apie tai buvo pranešta ir Marijampolės spaustuvei, kur laikraštis buvo spausdinamas. Kunigas St. Rimkus buvo priverstas paklusti klebono valiai ir antrasis numeris jau vadinosi tiesiog Kražių laikraščiu.

Į klausimą, kodėl klebonas taip elgėsi (juk parapija - tai ne vien klebono nuosavybė, tai teritorija, kurioje gali ir laisvamaniai gyventi), Kristina atsakė:

- Taip manė ir kun. Rimkus. Bet klebonas matyt manė kitaip ir jo valia vikariui buvo įstatymas. Klebonas buvo karalius savo parapijoje ir jam buvo privalu paklusti.

O kaip dabar turėtų elgtis "Kražių aidai"? Kokio statuso jie turėtų laikytis?

- Jie turėtų įveikti ir antrąjį istorinės tiesos sugrąžinimo etapą. Parapijos laikraštis jau buvo, dabar turėtų pasirodyti Kražių laikraštis, - atsakė p. Kristina.

Jei jau taip mano net pati gerbiama Kristina, prie "Kražių aidų" lopšio budėjusi dar gerokai prieš jiems gimstant, vadinasi, taip ir turi būti. Tad nuo šio jubiliejinio, 50-ojo numerio "Kražių aidai" - Kražių laikraštis.

xxx

Jau senokai paminėjome kun. St. Rimkaus 50-ties metų mirties sukaktį. Jau daug kartų rašėme apie jį, kankinio, žūtį. Tačiau istorija atskleidžia vis naujus šio žmogaus gyvenimo ir kančios puslapius. Iki šiol buvo manyta, kad kun. S. Rimkus buvo numarintas badu Petropavlovsko kalėjime. Bet štai neseniai kankinio krikštasūnis, Nemakščių mokyklos mokytojas Antanas Girėys po ilgų paieškų gavo tokią dokumentą "Orenburgo srities

KGB valdybos duomenimis, Rimkus Stanislovas buvo teisiamas du kartus: 1941 m. spalio mėn. Čkalovo srities teisme pagal RTFSR BK 58-4, 58-10 straipsnius - 10 metų laisvės atėmimu. Vėliau buvo perteistas 1942 m. sausio 19 d. Čkalovo srities teismo ir buvo nuteistas mirties bausme. Nurodyta, kad Rimkus buvo sušaudytas 1942 m. gegužės 20 d. Kitų žinių neturime".

xxx

Jau visai į pabaigą eina skerdynių paminklo statybos darbai. Šiuo metu ne tik pats paminklas jau įmontuotas įvartus, bet ir sutvarkyta tvora, naujai suremontuota švento Roko koplyčia, beliko nudažyti pačią Skerdynių bažnyčią.

xxx

Prieš keliolika dienų visa Lietuva iškilmingai minėjo didžiojo skrydžio per Atlantą 60-metį. Ne išimtis ir Kražiai. Juk ne šiaip sau kražiškiai vieną pagrindinių savo gatvių pavadino Dariaus ir Girėno vardu.

xxx

Kražių mokykloje labai mažėja mokinių. Jau praeitais metais dar taip neseniai statytas mokyklos bendrabutis buvo pustuštis. Todėl nutarta jį atiduoti mokytojams, įrengti ten butus. Tačiau kas tai padarys, jei niekas pinigų neturi, o pats mokytojas, ko gero, gaus ne tik knygas, bet ir moksleivių sąsiuvinus parduoti...

xxx

Gražių atgarsių sulaukė praeitame "K.A." numeryje išspausdinti S. Urbikienės pamąstymai "Abejingumas, ar...?" Visų į juos atsiliepusių nuomone, vėliau iškilimu privalo rūpintis vietos valdžia, o ne visuomeninės organizacijos. O A. Čepienė taip parašė: "Ne koks tas žmogus, kuris neturi sau brangių švenčių, nežino, kada ir kokia vėliava tinka, bet kur kas prastesnis tas vietos valdžios vyras, kurio "valdose" tokie žmonės veisiasi".

xxx

Nepamirškite, mielieji, kad rugpjūčio 22-ąją šv. Roko atleidai - Kražių diena. Kaip gi be Jūsų tokią dieną? Antraip iki Skerdynių 100-mečio galime nebesusitikti: jubiliejinės iškilmės - spalio 3-ąją. Irgi nepamirškite.

IŠ KRAŽIŲ PARAPIJOS ISTORIJS

Vaikų darželis Kražiuose

Nepriklausomos Lietuvos metais, sparčiai augant Kražių miesteliui, iškilio poreikis turėti ir vaikų darželį. Šio uždavinio ėmėsi veiklus ir energingas Kražių vikaras kun. Eduardas Einoris, per savo įkurtą labdarinę šv. Vincento Pauliečio draugijos Kražių skyrių. Šis skyrius dar 1933 m. nutarė statyti vaikų prieglaudos namus, o

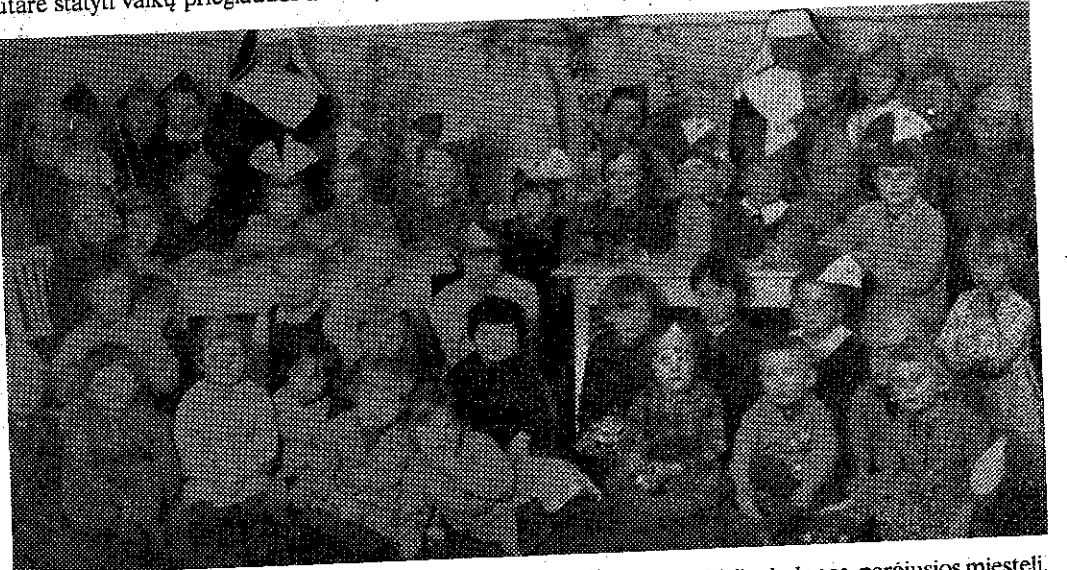
1934 m. pavasarį atidarė savo lėšomis išlaikomą vaikų darželį. Kražių vaikų darželyje dirbo Krakių šv. Kotrynos moterų vienuolyno seserys vienuolės. Seserų kotryniečių tikslas buvo jaunimo auklėjimas ir

ligonių slaugymas. Bene 1935 m. Kražių vaikų darželio vedėja pradėjo dirbti vienuolė Juzefa Užpulevičiūtė, auklėtoja - L. Šlaitaitė. Atrodo, jos abi kartu dirbo ir katekizatorėmis. Nuo 1936 m. Kražių vaikų darželiui vadovavo vienuolė Eurelija Dubendrytė. Tai bene labiausiai Kražiuose nusipelnusi pedagogė ir katalikiškosios visuomenės veikėja. Kartu su E. Dubendryte auklėtoja dirbo ir vienuolė Liudvika Šlaitaitė. Be jų sezoninėms katalikų akcijoms į Kražius atvykdavo ir daugiau Krakių vienuolyno moterų. Seserys Dominyka ir Stanislaava vesdavo vaikų katekizaciją, ruošdavo juos išpažinčiai ir pirmajai šv. Komunijai. Pati darželio vedėja sesuo Eurelija 1937 m. Kražiuose pravedė trijų dienų uždaras rekolekcijas parapijos mergaitėms pavasarinėms. Dar išpūdingesnes rekolekcijas mergaitėms ji pravedė 1938 m.

Pagrindinės vaikų darželio darbuotojos L. Šlaitaitė ir E. Dubendrytė be pamokėlių ir auklybos darželiečius dar mokė giesmių, dainų, plastikos, scenos dalykėlių, muzikos, šokių, žaidimų, eilėraščių ir vaidybos, sporto. Paruoštų darželinukų meninis lygis buvo tiek aukštas, kad jie būdavo nuolat kviečiami į jaunimo rūmų salę įvairių suėgų ar susirinkimų programoms pajavairinti, net liaudies universiteto klausytojų pradžiuginti.

Sesuo E. Dubendrytė labai išpūdingai pravedė vaikų pirmosios šv. Komunijos šventę, kurioje dalyvavo ir darželinukai. Atlikusi katekizacijos pamoką, 1939 m. gegužės 21 d. per 600 vaikų Kražių jaunoji parapija bažnyčioje atliko išpažintį ir drauge organizuotai priėmė pirmąją šv. Komuniją. Po pamaldų nepamirštamą renginį sudarė vaikų paradas - eitynės per visą Kražių miestelį. Šimtai vaikų, gražiai išsirikiavę po keturis, nešini dailiai išrašytais plakatais, vėliavomis, laikas nuo laiko

skanduodami šūkius: "Kokie mes šiandien laimingi!", "Mes ateiname gyvoji ateities parapija!", "Messu Jėzumi atnaujinsim Kražius". Vaikai žengė savo orkestrėlių muzikos lydimi, skudučių orkestro ir lūpinių armonikėlių orkestrėlio dalyviai, gražiomis uniformomis pasipuošę berniukai ir mergaitės skendėjo gėlėse ir vainikuose. O vaikučių giesmės tiesiog

galėjo dangų pravirkdyti. Vaikų kolonos, perėjusios miestelį, sustojo pradinės mokyklos aikštėje. Čia vyko Angelo Sargo vaikų sąjungos Kražių kuopos kuopėlių kongresėlis. Kongresėlyje angelaičiai aptarė savo reikalus, kalbėjo, diskutavo. Žiūrovams pateiktą turiningą vaikišką programą.

Išvykus iš Kražių E. Dubendrytei, 1939 m. birželio mėn. jos pareigas perėmė L. Šlaitaitė, o į auklėtojos vietą atvyko jaunesnioji seselė Leticija Adelė Zaveckaitė. Seserų vienuolės 1939 m. gruodžio 26 d. Kražiuose surengė šv. Kalėdų eglutę. Kražių visuomenei darželiečiai parodė turiningą programą.

Kražių Angelo Sargo vaikų organizacijos globėjais 1939-1940 m. be kun. S. Rimkaus, pasautiečių Kristinos Rimkutės, Valės Kasparaitės, Antano Šlinskio buvo ir darželio darbuotojos. Tais pačiais metais vaikų darželio tėvų komiteta sudarė vietos pradinės mokyklos mokytoja Antanina Jurevičienė, lietuvių katalikų jaunimo "Pavasaris" federacijos mergaitių Kražių rajono valdybos pirmininkė Emilija Folkmanaitė, Antanas Biveinis, Mačiukienė, Streckienė.

Šv. Vincento Pauliečio draugijos Kražių skyriaus vaikų darželis dėl lėšų stokos 1940 m. vasario ir kovo mėnesiais neveikė. Suradus skyriui lėšų, darželis vėl buvo atidarytas. Tačiau jau nebeilgam. 1940 m. raudonajai armijai okupavus Lietuvą ir likvidavus šv. Vincento Pauliečio draugiją, Kražių vaikų darželis, netekęs rėmėjo, savaime likvidavosi.

Seserys kotrynietės, dirbdamos Kražių vaikų darželyje, atidavė daug širdies. Ir tai liudija jų kūrybinį apaštališkąjį uolumą. Kražių vaikų darželis su savo darbuotojomis seserimis kotrynietėmis turėjo didelę įtaką auklėtiniams, o kartu ir kitiems jų šeimų nariams. Ir tai yra didžiulis šios auklėjimo įstaigos nuopelnas, ugdant katalikišką visuomenę.

Vaclovas RIMKUS

Nuotraukoje: Kražių vaikų darželis 1938 m.

IŠ KRAŽIŲ MUZIEJAUS STENDO

Edmundas ŠARAUSKAS gimė 1930 metais Butkiškės kaime bežemių valstiečių šeimoje. Kražių valsčiaus partizanas, slapyvardžiu "Kaziukas", partizanavęs nuo 1948 metų.

Zigmantas STABINSKAS gimė 1901 m. Kražių valsčiuje Obelynės vienkiemyje. Teisininkas. 1940 m. rugpjūčio 10 d. areštuotas savo tėviškėje, o 1941 m. liepos mėnesį nukankintas Raseinių kalėjime ir užkastas jo kieme. Motinos rūpesčiu parvežtas į Kražius ir palaidotas Kražių kapinėse.

Dievui, Tėvynei ir Artimui

Tai iškilmingas išpareigojimas, kurį, duodami įžadą, prisiėmė jaunieji Kelmės miesto trijų vidurinių mokyklų moksleiviai, susiburdami į bendrą 26 narių skautų draugovę. Pirmoji iškilminga skautų priesaika įvyko birželio 21 d. Kelmės I vid. mokykloje. Tai šios mokyklos fizinio lavinimo mokytojas A. Ščeponavičius ryžosi kilniam ir nelengvam, bet labai reikalingam darbui - padėti gyventi jaunimui įdomų ir labai prasmingą gyvenimą, turtingą gerais darbais vardan Tikėjimo, Tėvynės, Artimo.

- Skautybė jau baigia savo pirmojo šimtmečio istoriją, - pradėjo mokytojas savo įžanginį žodį. - 1970 m. Anglijos kariuomenės generolas Robertas Baden Pavellis suorganizuoja berniukų stovyklą, kurioje, kurdamas skautų auklėjimo sistemą, panaudoja Maltos ordino

statutą, japonų samurajų mokyklos sistemą. Į savo auklėjimo sistemą, jis stengiasi įdiegti visa, kas žmogų taurina, daro geresnį, vėliau, pasitraukęs iš kariuomenės Baden Pavellis visą savo gyvenimą skyrė skautams.

Skautybės idėjos plačiai paplito po visą pasaulį, neaplenkdamas ir Lietuvos. Įdomu, kad ir Kelmės prieškarinėje gimnazijoje veikė gana skaitlinga skautų organizacija: Kelmės I vid. mokykla tęsia prieškarines tradicijas. Pirmieji skautai čia atsirado 1992 m. vasario 16 d. Jų buvo tik trys. Vėliau buvo nuspręsta visų trijų miesto mokyklų skautus suburti į vieną draugovę.

"Brangindama savo garbę, pasižadau stengtis tarnauti Dievui ir Tėvynei, visada padėti Artimui ir vykdyti skautų įstatus" - iškilmingai ir jaudinančiai

skamba priesaikos žodžiai, po kurių mergaitės priklaupdamos bučiuoja Trispalvę. Toji akimirka jaudinanti ir svečiams: Lietuvos skautininkų sąjungos vyr. skautininkui R. Prasevičiui, "Vyčiui", kuris rišo geltonus skautų kaklaraiščius, Kelmės parapijos klebonui A. Kasčiukaičiui, kuris užmezgė simbolinį tikėjimo ir Tėvynės meilės mazgelį šioje šventėje dalyvavusiems visuomeninių organizacijų atstovams B. Lukoševičiui, V. Urbikui, mokyklų vadovams.

Malonu, kad kelmiškiai skautai buvo pakviesti dalyvauti stovykloje "Lituania-93", skirtoje Lietuvos skautybės įkūrimo jubiliejui. Kaip sako šios stovyklos dalyviai, joje buvę nepaprastai įdomu.

Salomėja URBIKIENĖ

Būti ar nebūti? Būti!

Edvardas DIRMEIKIS

Rugpjūčio 6 d. Ūkiškuose įvyko Lietuvos ūkininkų sąjungos ūkiškuose konferencija, kuri svarstė vienintelį klausimą - būti ar nebūti žemdirbių streikui. Nors konferencijoje dalyvavo nemažai svečių (Lietuvos Seimo narys A. Račas, Žemės ūkio rūmų pirmininkas profesorius A. Stancevičius, Lietuvos ūkininkų sąjungos pirmininko pavaduotojas V. Gudynas ir kt.), pirmiausia buvo išklaustas teisininkas A. Andrulionis. Juk kylant į tokį žygį, kuris, be visa ko, neišvengiamai susijęs su nemažais materialiniais nuostoliais, labai svarbu, kad viskas būtų teisėta. Kaip pasakė p. A. Andrulionis, iki šiol žemdirbiai griežtai laikėsi įstatymų numatytos tvarkos. Pirmoji konferencija, kurioje žemdirbiai išsklaidė savoreikalavimus, jau įvyko. Tai - besąlygiškai atsiskaityti su gamintojais už realizuotą žemės ūkio produkciją ir išmokėti delspinigius; nesant žemės ūkio produkcijos rinkos, sutvarkyti muitų sistemą ir leisti išvežti produkciją už respublikos ribų; užtikrinti supirkimo kainas: už jautienos gyvo svorio aukščiausios rūšies 1 kg mokėti 3,21 Lt, už kiaulienos gyvo svorio I ir II rūšies 1 kg - 5,2 Lt, o už III rūšies - 1 kg - 3,5 Lt. Už pieno aukščiausios rūšies - 0,65 Lt ir 0,60 Lt, II rūšies - 0,55 Lt ir t.t. Šiuos savo reikalavimus konferencijos dalyviai įteikė maisto produktų perdirbėjams. Toliau, kaip ir reikalauja įstatymas, buvo sudaryta "taikinimo" komisija, ir abi suinteresuotos pusės susitiko už apvalaus stalo. Derybos rezultatų nedavė - perdirbėjai nesiruošė nusileisti gamintojams. Todėl rugpjūčio 6-ąją žemdirbiai vėl susirinko į konferenciją. Šausakimša Ūkiškuose savivaldybės salė vienbalsiai nutarė rugpjūčio 27 d. (pagal įstatymą turi praeiti 21 d. nuo įspėjimo) paskelbti streiką "Žemaitijos pieno" monopoliui. Tai reiškia, kad nuo rugpjūčio 27 dienos 24 val. "Žemaitijos pienas" nebegaus ne tik ne vieno lašo žaliavos, bet ir nebus leidžiama iš ten išvežti anksčiau sukauptų produktų. Numatytu laiku (27-osios vidurnaktį) streikuotojai numato traktoriams,

kombainais - kas kuo gali - užblokuoti "Žemaitijos pieną" ir pradėti neterminuotą savo akciją. Ūkiškių jėgas stiprina tai, kad juos palaiko ir kiti Lietuvos ūkininkai. Į konferenciją atvykęs Plungės ūkininkų sąjungos pirmininkas A. Bieliauskas patikino, kad jų rajono ūkininkai vienbalsiai nutarė paremti Ūkiškius, Šilalės ūkininkų vadovas V. Rupšlaukis siūlė kovoti tol, kol "Žemaitijos pienas" visiškai subankrutuos ir pereis į žemdirbių rankas, solidarumą ir paramą užtikrino kelmiečiai, šilutiškiai... Ūkiškių ūkininkus remia ir bendrovės. "Juk ir mes tokie pat žemdirbiai ir tikrai jums "nepakiaulinsim" - sakė jie. Neatsirado nė vieno prieš einančio viršaičio. Jie net pasižadėjo būti savų apylinkių streiko koordinatoriais. Na, o patį streiko komitetą išsirinko iš arčiau centro, Ūkiškių, esančiųjų. Nors streiko komitetas buvo išrinktas tik konferencijos dieną, tačiau kai kurie itin svarbūs darbai jau buvo padaryti: sudaryti būriai drausmei palaikyti (juk ir provokacijos, ko gero, neišvengiamos), pakviesti talkon šauliai, numatyta, kaip elgtis su streiklaužiais, kaip aprūpinti pienu ir jo produktais ligonines, vaikų darželius, visuomeninio maitinimo įstaigas, pagaliau miesto gyventojus. "Mums ypač svarbu, kad nesukiršintų kaimo su miestu. Jau dabar kurpiama, kad, girdi, žemdirbiai miestą pasmaugti nori. O juk yra priešingai: kai mes laimėsime streiką, tai ir miestietis pirsks pigiau, tik nebetuks monopolistas" - sakė jie. Kas be ko, būta ir nerimo: "Ar atlaikysim?"

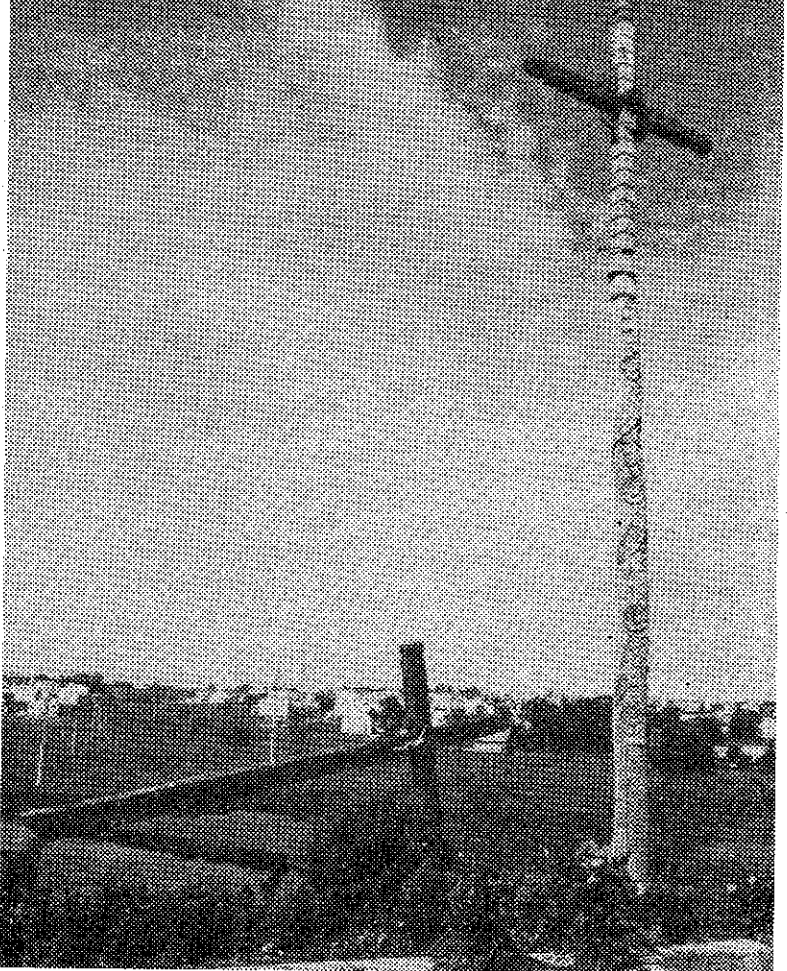
- Privalom! Jei dabar neatlaikysim, tai jau niekada nebeatsikelsim, - vienbalsė visų nuomonė. - Juk mes - žemaičiai...

Ta proga Seimo narys A. Račas net pašmaikštavo: kai Lietuvai būdavo sunku, Vytautas įdavo į žemaičius, surinkdavo vyrus ir padarydavo tvarką...

Nijolė PETROŠIŪTĖ

Kaimų istorija - tautos istorija

Sovietinė okupacija ypač suniokojo kaimą. Trėmimai, priverstinė kolektyvizacija ir melioracija, dirbtinis gyvenviečių stambinimas suardė dešimtmečiais, šimtmečiais nusistovėjusį kaimų, vietovių pavaldą, daugumą jų sunaikino taip, kad beliko vien tik pavadinimai. Lietuvos kraštotyros draugija jau pradėjo tirti Lietuvos kaimų istoriją ir yra pasiryžusi surinkti kuo daugiau duomenų apie Lietuvos kaimus. Pirmiausia reikia skubėti surinkti žinias ir visą medžiagą apie išnykusius kaimus, kol dar yra gyvų žmonių, galinčių paliudyti istorijos faktus, pateikti etninės kultūros medžiagas. Tad ir kražiškiams išskyla užduotis: sukaupti ir apie Kražių valsčiaus kiekvieną kaimą, jų vietovardžius, istoriją, dvasinę ir materialinę kultūrą, atskirų šeimų ir žmonių likimų istoriją. Žemės nuosavybės atstatymas sugražins Lietuvos kaimams. Dabar reikia, kad atgytų senieji vietovardžiai, pievų, upelių, kalnelių pavadinimai, o vaikai mokyklose į rankas galėtų paimti savo krašto, kaimo, gimtosios vietovės istoriją. O ji be galo įspūdinga! Štai kad ir toji lentelė, išspausdinta knygoje "Kražiai", išleistoje 1983 m. kražiškių sambūrio Čikagoje. Pagal Finansų ministerijos centrinio statistikos biuro 1923 m. duomenis Kražių valsčius atrodė taip:

Sibiro kančioms atminti... Pro šią vietą (netoli Kelmės duonos kombinato) mūsų rajono tremtiniai buvo gabenami į Tytuvėnų bei Lyduvėnų geležinkelio stotį. (Jono DILIO nuotr.)

Gyvenamosios vietovės pav.	Kiemų sk.	Gyventojų skaičius	Atstumas nuo Kražių	Ažuolyno vns.	1	6	7
Adampolio vns.	1	8	-	Baltrušišės km.	8	42	12
Adolfavo dvaras	1	51	10	Baublių km.	5	33	5
Adomaičių km.	6	30	6	Beržapolio vns.	1	8	15
Adomaičių km.	13	98	8	Bielskiškių km.	12	62	7
Adošišės km.	2	12	5	Bikioniškių km.	1	6	12
Acacinių km.	2	11	12	Butautišės km.	2	17	1
Albinavos dv.	1	32	10	Budraičių km.	17	117	8
Akmenių km.	5	39	8	Bukantiškės km.	13	108	14
Akmeniškių vns.	1	8	7	Bumbalių vns.	4	21	8
Ambroziškės vns.	1	7	6	Bumbaliukų km.	4	25	8
Anuliškės vns.	1	9	15	Burnišės km.	11	72	5

Bus daugiau

Lietuvos Respublikos Prezidentui
A. Brazauskui
Lietuvos Respublikos Ministrui Pirmininkui
A. Šleževičiui

Lietuvos ūkininkų sąjungos tarybos PAREIŠKIMAS

Visais laikais žemdirbiai dirbo sunkiausiai, o teisių turėjo mažiausiai, tačiau taip paniekinti, kaip dabar, niekada nebuvo. Lietuvos ūkininkų sąjunga, susirūpinusi tragiška padėtimi žemės ūkyje. Mes pritariame ir visais teisėtais būdais remiame Ūkiškių rajono bei visos Žemaitijos zonos ūkininkų bei žemės ūkio bendrovių teisėtą streiką, numatomą 1993 08 27 d.

Visomis išgalėmis palaikome septynių pietų Lietuvos rajonų ūkininkų, žemės ūkio bendrovių atstovų pasitarimo, įvykusio 1993 m. rugpjūčio 3 d., nuostatas.

Besąlygiškai reikalaujame iki 1993 08 27 atsiskaityti su gamintojais už realizuotą žemės ūkio produkciją ir išmokėti delspinigius.

Nesant žemės ūkio produkcijos rinkos, o Vyriausybei bei Žemės ūkio Ministerijai neieškant jos, reikalaujame panaikinti visus muitus eksportuojamai žemės ūkio produkcijai. Importuojamai žemės ūkio produkcijai (išskyrus neauginamai) turi būti Vyriausybės patvirtinti muitai, neleidžiantys visiškai bankrutuoti Lietuvos žemdirbiams.

Reikalaujame nedelsiant patvirtinti garantuotas (minimalias) gyvulininkystės kainas, jas suderinti su žemdirbių atstovais, o taip pat atsiskaityti užsienio valstybių labdaros ir kreditų grūdams, daržovėms ir gyvulininkystės produkcijai.

Vadovaujantis kooperacijos įstatymu, žemės ūkio perdirbimo įmonės tarp gamintojų ir perdirbėjų paskirstyti natūrinė išraiška nedalumo principu (atsižvelgiant tik į vertinę išraišką 50 proc.).

Stambiuosius kombinatus ir įmones leisti privatizuoti jų darbuotojams, o smulkesnes įmones ar cechus - žemės ūkio produkcijos gamintojams.

Lietuvos ūkininkų sąjungos taryba mūsų teisėtiems interesams tenkinti ir tuo susijusiems veiksams kontroliuoti 1993 m. rugpjūčio 4 d. sudarė respublikinį streiko komitetą.

Lietuvos ūkininkų sąjungos veiksmus remia Lietuvos žemės ūkio bendrovių asociacija, visi Lietuvos žemdirbiai.

Savo ruožtu tiems patiems adresatams savo reikalavimus nusiuntė ir ūkininkų sąjungos Kelmės skyriaus taryba, kuri nutarė "pritarti kaimynų telšiečių žemdirbių reikalavimui dėl žemdirbių produkcijos supirkimo kainų padidinimo" ir pasižadėjo palaikyti jų reikalavimus.

"Popierinė" istorija

(Atkelta iš 2 psl.)

gyvens parapijos laikraštis. Jis paaiškino, kad jo vadovybė laikraščiu nelabai pritaria, ir jis į tuos dalykus nesivelsias. Norit leiskit, norit - ne. Paklaustas, kaip tuomet bus su parapijos laikraščio statusu, jis atsakė, kad tebūnie taip, kaip buvo, jam tai neklūdo. Tuomet beliko atsiklausti dėl popieriaus - kelių tonų po lova daugiabuty nepasikiši.

- Žinau, kad tai jūsų, ne parapijos. Man išeidamas sakė klebonas. Tegul jis būna, esti neprašo, vietos pakanka. Ebus čia mano indėlis "Kražių aidams", - dar pajuokavo.

Ėjo laikas. Nesant lėšų, nustojo eję "Kražių aidai". Suėję sąjūdiečiai nutarė, kad dalį popieriaus reikia parduoti ir vėl žadinti "Aidus". Bet netrukus man paskambino vienas kražiškis ir tiesiai pasakė: girdi, Kražių klebonas ruošiasi "pramušti" tavo popierių. Nepatikėjau, bet dėl visa ko vakare paskambinau klebonui. Tą temą pradėjo jis pirmas.

- Žinai, aš beveik pažadėjau popierių Pikturnai. Kažkokią knygą apie Kražių ruošiasi leisti.

- Ar pasiutai, klebone? Juk žinai, kieno tas popierius ir kam jis yra?

- Žinau, žinau, bet kad labai prašė, su valdžia pyktis nesinori.

- Ė, jeigu taip, tai aš atvažiuoju ir rytoj pat jį pasiimu. Nebus pagundos.

- Nekvailiok. Žmonės dar sakys, kad susipykom. Jeigu dar kas mane kalbina, pasiūsiu pas tave, derėkitės patys.

- Sutariam! Bet žodis, kad neliesi?

- Kunigo žodis.

Dar pasiūliau, jeigu reikia, užmokėti už nuomą, iš ko jis tik nusijuokė, ir gražiai atsisveikinome. O praėjus gal porai savaičių mano popierių išgabeno. Niekas nieko man nesakė. Nežinojau nekuriam tikslui, nei kur. Pradėjau paieškas. Pirmiausia nuėjau pas rajono Tarybos pirmininką V. Pikturną. Jis man mandagiai paaiškino, kad jie to popieriaus nevalgė, jeigu klebonas davė, tai ir ėmė. Pagaliau, jeigu klebonas nebūtų pasiūlęs, iš kur jie būtų žinoję, kad iš viso to popieriaus yra. Klebonas gi iš pradžių patarė tą popierių "nurašyti į labdarą", o paskui pasiguodė, kad bus jį prigavę: žadėję su manimi susitarti, bet to nepadarė...

- O kaip su tuo duotu žodžiu, klebone?

- Tai kad labai prašė...

Bijodama, kad "neišprašytų" paskutiniųjų rulonų, paprasčiau leisti pasiimti likusį, Kadangi diena ėjo į

pabaigą, pasiprašiau dvi "bulkinės", kad būtų greičiau. Deja, teko grįžti tuščiomis. Paaiškino, kad nuo tos patalpos, kur sudėtas popierius, statybininkai išsivežė raktą. Teko transporto ieškoti kitą dieną.

Ilgai svarstėme, ką daryti. "Kaip gi čia dabar išena: tai, ko su laikraščiu komunistai nepajėgė padaryti 1989-aisiais, tą padarys dabar klebono rankomis? Juk popierius - vienintelis laikraščio egzistavimo šaltinis, ir tai žino mūsų priešininkai" - ši mintis negalėjo sutilti į galvas. Todėl rajono Sąjūdžio taryba nutarė dar kartą susitikti su V. Pikturna ir galutinai spręsti, jei ne moralinius, tai bent materialinius dalykus. Du rulonai gero rašomojo popieriaus (beveik tona) šiandien kainuoja arti 1000 litų. V. Pikturna pasakė tą patį, ką ir praeitą kartą, pripažino, kad tikrai negražiai išėję, bet piktų kėslų, sako, nebuvo, o jeigu jau taip atsitikė, pasiūlė variantą, kaip atsiskaityti. Sąjūdžio rajono taryba dar kartą nuvažiavo pas kun. V. Gedvainį ir dar tą patį vakarą jis man paskambino. Rodos, gražiai pasikalbėjome, atsiprašė. Paprasčiau ir aš nepykty, jei kur per karštai sureagavau, ir "pasirašėme" taikos sutartį, - niekad ir niekur šito incidento nebeminėti. Deja... Tai buvo likus keturioms dienoms iki garsiojo pamokslų rugpjūčio 8-ąją...

Nijolė PETROŠIŪTĖ

Redaktorė Nijolė PETROŠIŪTĖ

1893

Kražių skerdynėms - 100

1993

ATPILDAS UŽ PRAEITĮ, INDELIS Į ATEITĮ

Taip Kražių skerdynių paminėjimą vertina žemaičių vyskupas Antanas VAIČIUS.

Dar diena kita ir Lietuva minės vieną reikšmingiausių 19 amžiaus tautos įvykių - Kražių skerdynių šimtmetį. Kražiai su šiuo įvykiu dar kartą įėjo į istoriją kaip lietuvių laisvės kovų pavyzdys, kaip tautos dvasios nenugalimumo simbolis. Už tai šiandien mažai Lietuvoje rasime tokių, kurie nežinotų Kražių vardo. Gražiai tai dienai ruošiasi kultūros, meno, mokslo žmonės. Į Kražius žada atvykti Vyriausybės, Seimo atstovai, laukiame ko nors iš prezidentūros ir, žinoma, kiekvieno, kuriam ši diena yra neeilinis šeštadienis ar sekmadienis. O kaip Kražių skerdynes pasitinka Lietuvos Bažnyčia? Šito aš paklausiau Jo Ekscelencijos Telšių vyskupo Antano VAIČIAUS.

Artėja tos liūdnos sukakties šimtmetis. Tai buvo skaudūs įvykiai visai mūsų Tėvynei Lietuvai. Brangi ta diena tiek pasauliečiui, tiek dvasininkams. Tad šiuo metu ir mūsų katalikų Bažnyčia ruošiasi kuo prasmingiau paminėti tą sukaktį. O buvo, kaip iš istorijos žinome, žiaurus laikas, kai caro valdžia, jau ir taip visokiausiais būdais engusi liaudį, sumanė sunaikinti katalikų bažnyčią Lietuvoje, o tuo pačiu ir lietuviybę. Vien žemaičiuose buvo uždaryti 46 vienuolynai, atimtos ir uždarytos bažnyčios. Tai buvo kantrybės taurės perpildymas, ir tam žemaičiai pasipriešino. Toks pasipriešinimas buvo tytųspūduose, Kenstaičiuose, čia pat, prie Telšių, bet patys įspūdingiausi ir didžiausi - Kražiuose, nuoseco garsiuose savo kultūra ir tradicijomis. Čia vyskupo Valančiaus paraginti, Tėvo Antázovo, kunigo Pakalniškio per spaudą paskafinti žemaičiai subruzdė, pripildė Dievo namus, apgulė juos ir saugojo nuo rugsėjo 1 d. iki lapkričio 22 d. Tada iš Kauno atvyko pats generalgubernatorius Klíngenbergas su septyniomis dešimtimis žandarų ir bandė jėga žemaičius išvaikyti. Tačiau jiems tai nepasisekė. Tuomet iš Varnių atkūrė trijų šimtų kazokų pulkas, ir įvyko tos kruvinos skerdynės. Buvo nušauti, užmušti, buvo labai žiauriai nuplakti, kardais sukapotų. Paskui įkalinti, nuteisti, išstremti į Sibirą. Tas įvykis tuomet nuskambėjo plačiai per visą pasaulį, tebeskamba jis ir šiandien.

- Taip, ypač dažnai Kražių vardą mes girdėjome po Krūvinosio Sekmadienio, 1991-ųjų sausio dienomis. Istorikai tuos du įvykius net tapatino, sakė, jog jei nebūtų buvę Kražių skerdynių, galbūt nebūtų prireikę ir Vilniaus skerdynių. Kražius rodė pavyzdžiu, kaip reikia ginti šventus dalykus...

- O taip! Jeigu Kryžių kalnas yra maldomis apipinta ir ašaromis aplaistyta šventą Lietuvos vietą, tai Kražių žemė nė kiek ne mažiau šventesnė, aplaistyta krauju. Už tai mes ir stengiamės kuo prasmingiau paminėti tą sukaktį. Esame pakvietę Jo Eminenciją Kardinolą, visus Lietuvos vyskopus, išsiuntę pakvietimus visiems kunigams dekanams, o per juos pakvietėme visus Lietuvos kunigus ir tikinčiuosius. Naudodamasis gera proga, dar kartą noriu pakviesti visus, ypač brolius kunigus. Noriu paprašyti, kad jie, atidėję į šalį visus rūpesčius, savo darbus, surastų laiko savo tikintiesiems ir pakviestų juos spalio 3-ąją į Kražius.

- Jūsų Ekscelencija, tokiu savo dmesiu ruošiatės Kražiams padovanoti dar neregėtą šventę.

- Dalyvaus ir visa mūsų kunigų seminarija su visais savo auklėtiniais. Aš manau, kad visi, kas gyvas, o ypač iš Žemaitijos, turėtų pajudėti į Kražius. Labai norėčiau, kad toji diena būtų susikaupimo, susiklausymo, dvasinio atgimimo, pasiryžimo kovoti už Tėvynę Lietuvą, už jos laisvą ir šviesią ateitį, nes ta diena, kaip jau sakiau, yra tikrai didi savo žygdarbiu, ji buvo pamoka ne tik Vilniuje. Ji yra įkvėpimas visiems. Mūsų protėviai parodė ypatingą didvyriškumą, ypatingą meilę Dievui, Tėvynei, savo tėvų papročiams. Jie savo nuogomis krūtinėmis užstojo jiems švenčiausius dalykus. Tik įsiklausykim, kiek pasakojimų iki šiol tebeina iš lūpų į lūpas apie anas dienas: kaip žmonės su pasiaukojimu kovojo, kaip nuo įsisiautėjusių kazokų slėpėsi, kaip tylomis kambarėly kraują plovė... Tai yra nenusakomi dalykai. Ir tie prisiminimai šventi. Tad jei prasmingai paminėsime šią sukaktį, tai bus atpildas už praeitį, bus indelis į Lietuvos ateitį.

- Nuoširdus ačiū už tokius gražius žodžius ir už tokį dėmesį mūsų Kražiams.

Kalbėjosi Nijolė PETROŠIŪTĖ

Šviesa į žemaičius

Ta proga su Jo Ekscelencija Vyskupu A.Vaičiu bei kancleriu prelatu J.Gedgaudu aptarėme ir "Kražių aidų" reikalus. Buvo labai malonu išgirsti, kad jie labai gerai vertina mūsų laikraštį, džiaugiasi jo atsiradimu ir tolesniu gyvavimu. "Tik mums kartais būdavo pavydu, kad Kražiai turi savo laikraštį, o jo neturi pati žemaičių vyskupija", - pajuokavo vyskupas. Tad daugiausiai apie tai ir kalbėjomės. Juk dar vyskupas Motiejus Valančius sakė, kad Kražiai - tai vieta, iš kur nuo amžių sklido šviesa į žemaičius. Ar ne laikas Kražiams sušvisti skaisčiau ir, prasimušus pro savo kiautą, pasiekti

atokiausius Žemaitijos kampelius? Ar gali "Kražių aidų" šviesa nušvisti į visus žemaičius, tapti visos žemaičių vyskupijos laikraščiu? "Gali ir turi", - tokia žemaičių vyskupijos vadovų nuomonė. Iki tol buvo pasigirdę minčių, kad gal reikėtų įkurti atskirą laikraštį. Tačiau šiandieninės ekonomikos sąlygomis vargu ar tai realu. Jau ir esamų laikraščių pakanka, tik bėda, kad jiems skaitytojų pritrūksta. Tiesa, žemaičiai kadaise turėjo savo laikraštį "Žemaičių prietelius". Tačiau šiandien tokiu vardu jis nebegali eiti, nes pats pavadinimas kalbininkų akyse "susikompromitavo". Bet svarbiausia, ar verta skaldyti jėgas - juk mūsų ir taip tiek nedaug. Geriau

daryti vieną, bet gerą. Daug žadančiai nuteikė žinia, kad Vyskupija artimiausiu metu žada gauti spausdinimo aparatūrą, kuri išspręs didžiausią spausdinimo ir su tuo susijusių finansinių problemų. Tad belieka tik susitelkti ir dirbti, nes tik to gražių vyskupijos vadovų sumanymų įgyvendinimui ir betruksta. Tik sunku pasakyti, ar tai bus ryt, ar už savaitės. Bet greitai. Tad galbūt, brangus mūsų skaitytojau, "Kražių aidai" jau šiandien savotiškai atsisveikina su savo "vaikyste" ir greitai jus pakvies į savo pilnametystės šventę. Tikimės, kad visi į ją ateisite. Juk mes kartu su Jumis augom, kartu bendravom, ir toji šventė taip pat mūsų bendra.

REDAKTORĖ

Renginių, skirtų Kražių skerdynių 100-osioms metinėms,

PROGRAMA

Spalio 2 d.

- 14 val. - svečių atvykimas
- 15 val. - sukilimo vadui kun. A.Mackevičiui skirto koplytstulpio Morkių kaime pašventinimas
- 18.30 val. - mokslinė konferencija (Kražių šv. Mergelės Marijos dangun ėmimo bažnyčioje)
 - A.Tyla. Įžanginis žodis.
 - A.Danuševičius. Lietuvių kova už laisvę ir A.Mackevičius.
 - E.Vismantas. Kražių įvykių ištakos.
 - K.Misius. Kražių skerdynių kronika.
 - R.Vėbra. Archyviniai dokumentai apie Kražių įvykius Sankt-Peterburgo Centriniam valstybiniame istoriniame archyve. Pabaigos žodis.

Spalio 3 d.

- 12 val. - šv. Mišios
- 14 val. - iškilmingas minėjimas, paminklo Kražių skerdynių aukoms atminti pašventinimas
- 15 val. - meninė dalis.
- Renginiuose dalyvauja bažnyčios hierarchai, LR Vyriausybės ir Seimo nariai, rajono vadovai, visuomeninių ir politinių organizacijų bei judėjimų atstovai, Kauno valstybinis choras (vad. P.Bingelis) ir kiti kolektyvai.

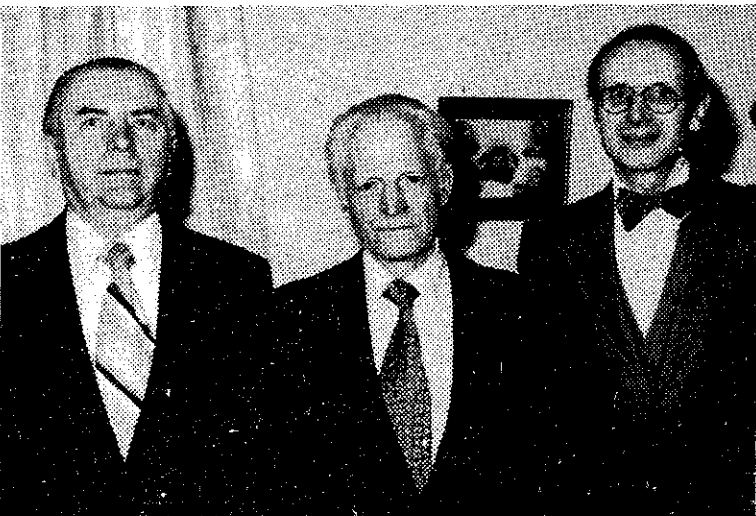
Jubiliejaus organizavimo komisija

- J.Boruta, dr. Lietuvos jėzuitų provincionalas
- B.Dirmeikis, Kražių apylinkės viršaitis
- E.Dirmeikis, mokytojas
- V.Gedvainis, Kražių parapijos klebonas
- J.Girdzijauskas, profesorius, S.Stanevičiaus bendrijos pirmininkas
- A.Krutkevičius, rajono valdytojo pavaduotojas, kultūros ir švietimo skyriaus vedėjas
- V.Milius, istorijos mokslų kandidatas
- N.Petrošiuūtė, "Kražių aidų" redaktorė
- A.Pocius, Kauno žemaičių bendrijos pirmininko pavaduotojas
- A.Tyla, hab.dr.
- D.Trinkūnas, kultūros ir švietimo ministras, komisijos garbės pirmininkas
- Z.Zinkevičius, hab.dr.

Kražių skerdynių jubiliejui išleisti

šie leidiniai:

1. Monografija apie Kražius, išleista Lietuvos katalikų akademijos
 2. "Kražių skerdynės", vienkartinis leidinys, išleistas Kauno žemaičių bendrijos
 3. "Kražių kelias" - iliustruotas vadovas po Kražius, paruoštas ir išleistas Kelmės kultūros ir švietimo skyriaus
 4. Bukletai, jubiliejiniai vokai, ženklukai, kuriuos taip pat išleido rajono kultūros ir švietimo skyrius
 5. Be to, tikimasi sulaukti pirmųjų "Kražių aidų" faksimilės
- 1983 m. Čikagoje jau buvo išleista monografija "Kražiai". Tai didelis 252 psl. apimantis darbas. Išleido jį Kražiškių sambūris. O redagavo ir sudarė šie trys išeiviai: Jonas Žadeikis, Pranas Razminas (vyr. redaktorius) ir Apolinaras Bagdonas.

xxx

Į Kražius tomis dienomis galės patekti kiekvienas norintis: nuo Kelmės kultūros rūmų nuolat kursuos autobusai.

Rusų valdžios režimas, sunkia letena prislėgęs lietuvius, ruošėsi griuvėsiais paversti ir pačią tautą. Šios jų pastangos per visą šimtmetį kirtosi su lietuvių laisvės siekiais: 1831 m. sukilimas davė pradžią lietuviams pasijusti žmonėmis, 1863 m. sukilimas parodė, kad lietuvių tauta ne nyksta, o darosi vis gyvybingesnė. 19 a. pabaigoje caro valdžios spauda išaugo į tikrą despotizmą ir terorizavimą. Buvo uždrausta lietuviška spauda, lietuviškos mokyklos, knygnešiai buvo tremiami į Sibirą, uždarinėjamos bažnyčios, vienuolynai, net iš lietuviškų maldaknygių melstis užginta. Visa tai negalėjo nesukelti lietuvių tautos pasipriešinimo. Kaip šitos istorinės situacijos išdava ir buvo garsiosios Kražių skerdynės.

Jų pradžia buvo 1891 m. gruodžio 12 d. (datos pagal senąjį kalendorių), kai caras išleido įsakymą uždaryti moterų vienuolyną ir bažnyčią Kražiuose. Kražiškiečiai norėjo neseniai suremontuotą vienuolyno bažnyčią padaryti parapiškos, todėl 1892 m. vasario 7 d. išsiuntė tris prašymus: carui, Vilniaus, Kauno ir Gardino generalgubernatoriui Kochanovui bei žemaičių vyskupui M. Paliulioniui.

Beliko laukti sprendimo. Liepos 26 d. į Kražius atvažiavo Vilniaus generalgubernatoriaus kanceliarijos viršininkas Gololobovas su Raseinių apskrities viršininku Vichmanu. Jų tikslas buvo apžiūrėti abi bažnyčias ir priversti vienuoles išsikraustyti. Tuo pat metu klebonas Renadskis pasirašo Gololobovui raštą, kuriame jis sako, jog su parapijiečių reikalavimais nesutinkas, nes vienuolyno bažnyčia stovi per toli nuo parapijos laukų. Parapijiečiai protestavo.

Vėl prasidėjo ilgi susirašinėjimai. Pagaliau lapkričio 9 d. lenkos Kochanovo raštas atrodė palankus. Bet tuoj pat caras davė valstybės tarybai įsakymą, kuriuo paskyrė naują Vilniaus generalgubernatorių P. Orževskį. 1893 m. vasario 29 d. parapijos įgalioti įteikia ankstesnį kražiškių prašymą ir P. Orževskiiui. Bet jis nekartoja savo pirmtako "klaidų" ir isako Kauno generalgubernatoriui atlaisvinti Kražių vienuolyną ir uždaryti bažnyčią. Visos gyventojų pastangos nuėjo niekais. P. Orževskis turėjo savų planų: nugriauti vienuolyną ir bažnyčią, jų vietoje pastatyti žemės ūkio mokyklą, kurios priežiūra bei globa bus pavestos popui. Caras tokį jo planą patvirtino. Kražiškiečiai dėl to nusiuntė prašymą pačiam carui ir nutarė neleisti uždaryti ar nugriauti tų pastatų, kol sulauks atsakymo iš paties caro. Bijodami, kad valdžia to nepadarytų slapčia, nuo rugsėjo ėmė ją saugoti dieną naktį: prie bažnyčios pastatė nuolatinę sargybą, o viduje naktį degė žiburiai, žmonės meldėsi ir giedojo.

Gubernatoriaus verčiama Kauno kurija įsakė Šiluvos dekanui Jastremskiui ir Kelmės klebonui Jaugeliui nuvykti į

Kražius ir vienuolyną su bažnyčia uždaryti. Atvykę jie rado bažnyčią pilną žmonių, kurie šiam ketinimui pasipriešino. Grįžęs iš užsienio, klebonas Renadskis irgi gavo vyskupo įsakymą bažnyčią uždaryti. Prieš tai klebonas liepė vikarui niekam nematant išnešti komunię su švenčiausiuoju į senąją bažnyčią. Bet naktį budėjusios moterys tai pastebėjo ir sukėlė triukšmą. Bandyta perkalbėti žmones, bet šie nesutiko. Jie buvo parašę carui antrą prašymą, kurį nuvežė į Peterburgą. Apie tai sužinojęs Orževskis pasiuntė Peterburgo policijai telegramą, kad pasiuntinius suimtų ir atgabentų į Vilnių. Bet šie, nujausdami pikta, pasuko į Gatčiną, kur įteikė savo prašymą dvaro ministeriui kunigaikščiui Voncovui Daškovui. Orževskis caro atsakymo nebelaukė. 1893 m. lapkričio 21 d. į Kražius atvyko Kauno generalgubernatorius Klengenbergas su 57 policininkais, 12 žandarų, 2 karininkais ir 2 kunigais. Varniuose stovėjo III kazokų pulkas, kuriam buvo įsakyta, kad 300 raitų kazokų, reikalui esant,

pagalbon.

Pirmieji kazokai pasirodė Kaitinėnų kelyje apie pusę aštuonių. Jie buvo apsiginklavę šautuvais, ietimis, kardais ir rimbais, raiti šoko ant žmonių, trypdami ir kapodami net bažnyčioje. Siausdami kazokai sukapojo ant altorių ir sienų kabėjusius paveikslus, sulaužė kryžius, statulas. Šventenybių liekanas jie suvilko į šalia esantį dvarininko Šiuksotos namų šiukšlyną.

Kai kazokai ir sargybiniai

Tokia skerdynių bažnyčia pasitinka savo šimtmetį... A. BITVINSKO nuotr.

Epochos šauksmo atspindys

jotų į Kražius.

O bažnyčioje žmonės laukė atvažiuojančio gubernatoriaus. Jį sutiko su caro ir carienės portretais, žvakutėmis. Gubernatorius pasisakė, ko atvažiavęs ir liepė išsikirstyti. Žmonės nepakluso. Tada gubernatorius liepė kun. Jaugeliui atimti iš žmonių kryžius, o policininkams - caro ir carienės paveikslus. Besitąsant kryžius sulūžo, suplyšo paveikslai. Taip "nuginkluoti" žmonės, policininkų rimbais varomi, metėsi iš bažnyčios. Bet moterys pasiliko. Tada policininkai puolė jas bizūnais. Atsipeikėję vyrai čiupo iš tvorų baslius, akmenis ir puolė gelbėti moterų. Policininkai buvo išvaryti iš šventoriaus. Gubernatorius su savo žandais užsibarikadavo prievargonų. Žmonės reikalavo, kad gubernatorius pasirašytų raštą, jog jis tyčia suplėšęs ciesoriaus portretą, užpuolęs žmones bažnyčioje ir kad jis jos daugiau nekliudys. Jei pasirašysias, paleisią gyvą ir sveiką.

Gubernatorius žinojo, kad kazokai anksčiau kaip 8 val. ryto neatjos, todėl pradėjo derybas, kad laimėtų laiko. Tad rašyti protokolą sutiko ir paprašė popieriaus. Kai jį atnešė ir ant korties padavė gubernatoriui, paaiškėjo, kad nėra rašalo, paskui - plunksnos. Dar ir plunksna "nulūžo". O žmonės kėlė didžiausią triukšmą, skambino varpais, mušė būgnais, iš aplinkinių kaimų skubėjo

"susitvarkė" su bažnyčios gynėjais, gubernatorius įsakė pereiti visas trobas, išskyrus žydų ir rusų, suimti visus "paženklintus" ir suvaryti prie valščiaus raštinės. Apie vidurdienį buvo suvaryti kokie 400 žmonių, kurie po kelis buvo varomi į raštinę tardyti. Po pietų gubernatorius davė įsakymą: "Pusė kazokų saugo suimtuosius, o visi kiti daro, ką nori. Dabar turite valią. Tik žydų ir rusų nelieskite". O suimtuosius guldydavo ant suolų ir plakdavo. Gydytojas, tikrindamas pulsą, sakydavo, kiek kuriam kirsti.

Tą pačią dieną iš Kauno atvažiavo prokuroras su tardytojais uždarė bažnyčią ir pradėjo tardymą. Suimtuosius surakino po keturis, išsiuntė į Raseinių ir Tauragės kalėjimus. Teisiamųjų buvo 70. Jų teismas turėjo vykti Kaune, bet Orževskis taip patvarkė, kad įvyktų Vilniuje, kuriame bajorų maršalka buvo grafas Plateris, palankus Orževskiiui. Teisiamuosius gynė 5 žymūs Rusijos advokatai. Ir vis dėlto 35 žmonės buvo nuteisti. Iš jų 4 - 10 metų katorgos. Bet kaip tik tuo metu pasikeitė carai. Nikolajus II katorgą pakeitė 1 metų kalėjimu. Kitiems bausmės buvo dovanotos.

Kiek žuvo ir buvo sužeistų per skerdynes - tiksliai nežinoma. Nes žmonės slėpė sužeistus bei mirusius artimuosius, kad jie nebūtų apkaltinti "metiežv". "Tarybų

Lietuvos enciklopedija" teigia, kad 9 žuvo, apie 50 buvo sužeista. Bet jų buvo žymiai daugiau.

Kražių skerdynės įėjo į tautos istoriją visiems

laikams. Įėjo ne kaip kažkas gaivališko, o kaip visos tautos atspindys kovoje už savo teises. Jos įrodė, kad lietuvių tauta tvirtai budi savo politinių, kultūrinių ir religinių teisių sargyboje, kad jos dvasios jėga yra neįveikiama. Tą dar kartą įrodė Kruvinasis sausio sekmadienis - Vilniaus skerdynės, vykusios beveik po šimtmečio. Kražių skerdynėmis tauta pradėjo naują kovos epochą, pasibaigusią Vasario 16-osios aktu, Kovo 11-ąją.

... ir toks paminklas šventoriaus vartuose įmūrytas tų įvykių atminimui. A. BITVINSKO nuotr.

KRAŽIŲ SKERDINIŲ DALYVIAI PASAKOJA

Atėjo smaugyt nekaltų žmonių

Magdalena Gaidamavičiūtė iš Kražių parapijos Burniškių kaimo, gimusi apie 1860 metus.

Tais metais tarnavome Sodaleje pas Jucevičius mes, keturios merginos: Vincė Laurinavičiūtė, Adclė Dimšaitė (dabar jau mirusi), Rožė Klimaitė (išvažiavusi į Ameriką, nežinia ar begyva) ir aš. Nuo to vienkiamio ligi Kražių apie 5 km. Iš ūkio savo valia kas vakaras verždavomės išeiti į Kražius. Ir išeidavom bemaž kas dieną per 2 savaites. Vakarienę padavusios šeimynai ir apėjusios ruošą, pavakariais, kartais visiškai vakarą, ateidavom į Kražių mūrinę bažnyčią; prieš rytmetį vėl grįždavom virti pusryčių, šerti kiaulių, lesinti paukščių - prie ūkės darbų.

Bažnyčion eidavom su didele "ukvata", rodos, kad traukte kas traukdavo. Ateidavom takais nuo Savitiškės pusės kartais gerai pritemus, nes dieną "slūžbelninkų" niekas neišleisdavo. Eidavom tiesiog į bažnyčią, neužeidamos nė į jokią "gaspadą". Ateidavo ir bernai, jie juokdavos: "Tai mūsų mergos daboja bažnyčią, niekur nevalkiojas", ir patys, užėję valandai į bažnyčią, eidavo namo. Ponia Dabkevičienė siūsdavo maistą Kražių bažnyčioj budintiems žmonėms. Jai patikdavo, kad bernai išeidavo. Jos vyras buvo kaip perdėtinis: žmones ragindavo, ponios priprašytas, eiti saugoti bažnyčios.

Ant šventoriaus atėjusios, priklaupdavom prieš bažnyčią ant abiejų kelių, įeidamos į bažnyčią visada persižegnodavom, pasišlakstydamos švęstu vandeniu ir pabučiuodamos. "Dievamūkos" kojas, kaip ir dabar daroma.

Bažnyčioj rasdavom apie 50 ar 100 žmonių, tik paskutinį vakarą buvo daugiau. Prieš Švč. Sakramentą nusilenkusios kalbėdavom 3 kartus "Tegul bus pagarbintas", kaip buvom tėveliui išmokintos, paskui melsdavomės iš maldaknygių, kitos - ant rožančiaus ir giedodavom.

Rožančiai būdavo "kūkaviniai" ir visi 15 paslapčių "tajemnyčių" suvertos ant vieno siūlo. Tas 15 paslapčių atkalbėdavom visada visas, kada tik bažnyčion neėjusios kalbėdavom. Giesmes giedodavom "Marija, gražiausia panele", "Jėzau mieliausias, atėjęs ant svieto" ir kitas. Mes gerai sutardavom, Anelė Dimšaitė buvo gera "gydorka".

Išeinant iš bažnyčios, rodos, kad visi "apaštolai" norėdavo išeiti, taip būdavo gaila bažnyčią palikti.

Pono dukte, Jucevičiūtė, sakydavo: "Aš žinau, kad jūs esate pavargusios, neišmiegojusios, bet, jei norit, eikit".

Iš ryto pasnauisdavom bažnyčioj, galvą į sieną atrėmusios, o namie darbas ir darbas, bet vakare ir vėl, lyg naujas kojas gavusios, skubėdavom į bažnyčią.

Žmonės laukė, nežinodami kas bus, bet tarėsi ir sakė "nadūsma, nadūsma", nes žinojo, kad žada bažnyčią atimti.

Prie prūdo darbavomės ir matėm vieną sykį tris žandarus, už valandos - du prajojančius pro ūkį vieškeliu nuo Kelmės, Kražių link (Ūkis buvo prie pat vieškelio). Ir žinojom, kad jau bus blogai. Tai buvo paskutinę dieną prieš Skerdynes.

Mūsų ponas Jucevičius nesikišo į bažnyčios gymimo reikalus, bet šeimynos per daug "nešumydavo", jei eidavo. Kiti ponai, pav. p. Š., šeimynai įsakęs: "Nevalna eiti prie bažnyčios", nes bijojo bėdos; buvo

šneka, kad išveš "gaspadorius", katrų šeimynos eis bažnyčios ginti.

Pono sūnus Jucevičius juokdavos: "Kad ateis maskoliai, kad duos jums į kailį, tai nežinosit, kur pulti". (Pono vaikai prie bažnyčios neidavo). Bet mes atsakydavome: "Kad ir ateis, kad ir muš, neišim iš bažnyčios ir gana". Ir juokdavos iš mūsų.

Pro mumis tą paskutinę dieną jau žmonės nuo Liolių, nuo Kelmės ėjo į Kražius. Jau atjojusieji žandarai Kražiuose, be abejo, laukė gubernatoriaus.

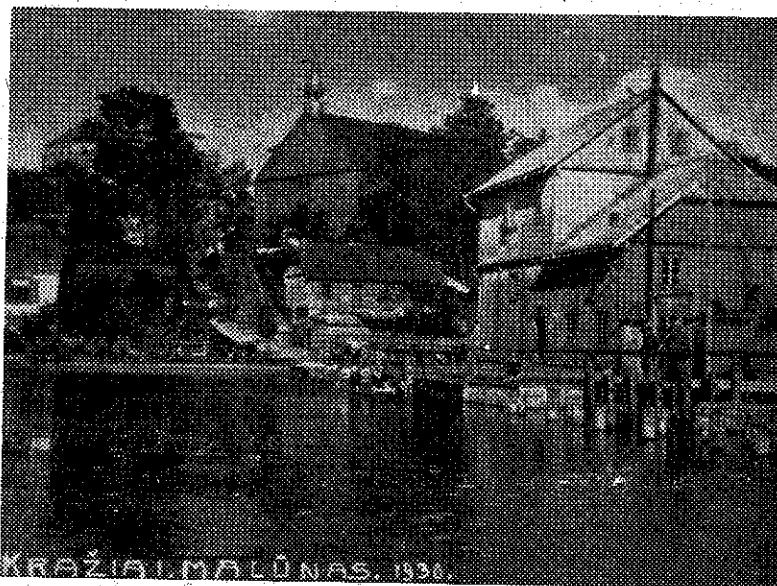
Bažnyčioje pilna "bobnyčia" stovėjo vyrų, buvo "šmots" žmonių. Kita grupė - moterys apklaupė už grotelių didįjį altorių. Mes visos keturios draugės, Jucevičiaus samdininkės, šalia viena kitos klūpojom. Prie altoriaus už grotų būdamos išgirdom "lermą" - triukšmą. Gubernatoriaus balsas ėjo per mūrus cypdamas, labai griausmingai barė, Dieve gelbėk, koks balsas!

Iš "bobnyčios" išvaikius ėmė vaikyti iš bažnyčios (mes ir matėm atsisukusios į bažnyčią, ne tik girdėjom). Ir tik po to skatino ir iš už grotų. Mes išvirtom per grotus. Viena mergytė, visoms būriu besigrūdant, virto per grotus į aslą ir susikruvino nosį. Žandarai - uredninkai bėgančių nemušė, tik gal kas ir gerai gavo, jei nesiskubino. Iš už grotų jie stūmė žmones ir šaukė maskoliškai: "Greičiau, greičiau!"

Išbėgdami turėjom išbėgti tarp arklių, kurių 2 eilės iš šalių stovėjo nuo bažnyčios durų ligi "bromo" (šventoriaus vartų).

Prie altoriaus grotų stovėjo vyrai, iškėlę caro paveikslą, didumo, kaip lango šibą; jie gal tikėjosi, kad pro "vožną asabą - caro potagrapiją" neis, bet fotografiją ištraukė ir numetė.

Kai visus žmones išgainiojo iš bažnyčios, mes ant rinkiuo "ėmėm baustis vajavotis", mušti žandarus. "Moterys, neškit

Akmens takas veda į parapijos bažnyčią

akmenis, pagalius!", pasigirdo vyrų riksmas. Ėmėm laužyti tvoras ir pagalius, nešėm vyrams į šventorių.

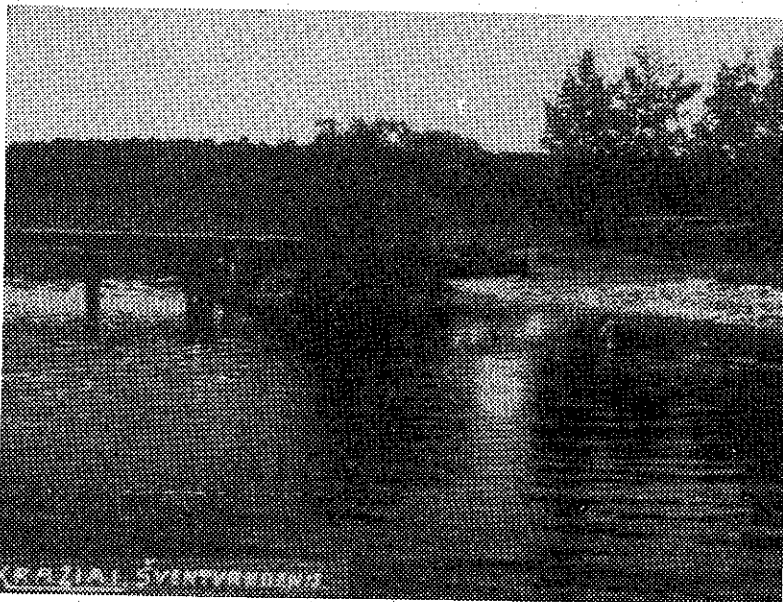
Žandarai buvo kaip debesis apsklidę aplink bažnyčią raiti šventoriuje; kai žmones išgainiojo iš bažnyčios vidaus, jie išsklido, pasitraukė nuo "bromo" - šventoriaus vartų; iš dalies, galbūt, naudodamies nakties patamsiu, ėmėm pristatytai pagaliais, akmenimis svaidyti į žandarus. Svaidymo pabūgę vieni per šoninius koridorius išlindo iš

pagaliais ir mėtymais išvijom "uredninkus". Iš kelių kartų susimuštriję norėdavo prijoti prie šventoriaus, bet būdavo atmušami.

Šaudymas buvo toks didelis, kad bėgantieji išvaikytieji ir bizūnais gavę namo, naktį iš tolo matė ugnį, girdėjo tratėjimą ir sakė: "Tai rasime nabaštikų galybes".

Sako, po skerdynių Kražantės vanduo nuo kraujo raudonas buvęs, kurį žmonės Sventvandeniu vadinti ėmę. Ilgainiui šį vardą gavusi atskira Kražantės atkarpa

šventoriaus, kiti, galvas prilenkę prie arklių, susirietę, saugodamies gauti per galvą, išjojo pro "bromą" į rinką.

Šaudymas buvo gyvas; žandarai pradėjo rodyti savo galybę. Nors nežinojom, ar į mus šauna ar į aukštą, bet mirti nebijojom, baimės nebuvo. Tas nedidelis būrys susitarusių,

nabaštikų", kita: "Aš jau nebeeisiu į tokią ugnį".

Per tą įkaitusį "zgrebną" mėtymą daug kas gavo nagaikom. Aiškiai žinau, kad draugės Anelės Dimšaitės (mirusi) su nagaika per rankos riešą - pirštus buvo padaryta gili žaizda, kuri užrišta nosinuką prarijo. Ji apsaštikiusi krauju vistiek nešė kovai medžiagą. "Nesėsiuos, kad ir viena ranka, nešiu pagalius", sakė draugėms, prašančioms eiti sėstis.

Kaip pamenu ir mačiau, Jucevičius iš Pamedžiokalnio ir Markovienė iš Vileikių karščiausiai ir smarkiausiai dirbo mėtymo darbą čia minėtų grumtynių metu.

Per sąmyšį gubernatorius įėjo su "starsina" į bažnyčią ir užsidarė duris, bet žmonės atstūmė duris, už kurių buvo užrioglinta "spavėdnyčia". Mes įėjom pro didžiasias duris, kiti žmonės gal pro kitur įėjo. Sužinoję, kad dar neišneštas švenčiausias, nuėjom vėl melstis už grotelių. Suklaupėm aplink didįjį altorių, giedojom dar vieną kitą giesmę. Bet jau malda sunkiai teėjo.

Anelė Dimšaitė savo kruviną ranką, ant bažnyčios galerijos užlipusi, pakišo gubernatoriui po nosies ir sakė: "Razbaininkai, ko neatėjot dieną, o naktį atėjot smaugyti nekaltų žmonių"? Iš bažnyčios matėm, kaip "uredninkai" vaikščiojo ant galerijos, blizgėjo "šoblės".

Jie paliko ant galerijos, o mes beaustant, jau praušus, išbėgom, nes matėm, kad atjoja kazokai Kaltinėnų keliu.

Moterys pasakodavo: bėgom išvaikytos ir nuo Raminkalnio atsigrėžusios tarėmės: viena: "Grįžkim pažiūrėti, bus daug

Žemaitis

KRAŽIŲ GIESMĖ

Nakties vergas
Klingenbergas
Su budeliais dūksta.
Jau apilietos
Šventos vietos
Siltais kraujais rūksta.

Daug iš tolo
Už Mongolo
Siurkštesnė smarkybė.
Už tėronų
Ir pagonų
Bjauresnė piktybė.

Tie nušauti,
Tie sugauti,
Kiti subadyti;
Ir nekalti
Jau apkalti,
Kraujais sumirkyti.

Jiems ant svieto
Turmoj vieta,
Kad Dievą mylėjo;
Jie apkaltinti.
Ir kalti,
Kad carui tikėjo.

Naktis, dienas
Kožnas vienas
Karštai Dievą meldė,
Už maskolius
Kaip už brolius
Dangaus vartus beldė...

Aukštas ponas
Ir valdonas,
Vilniaus mieste sėdi;
Jam ne mėgo
Maldų plėgą,
Jis prisakė bledį.

Jam netiko
Kataliko
Bažnyčia ir viera.
Jam nemielia
Mūsų čia
Švenčiausia apiera...

Ano meto
Komiteto
Neardyt parėdkų,
Kad sukliudė
Ir nužudė
Keletą desetų...

Bėda, bėda...
Atsisėda
Pats prižiūrėt sūda.
Daug suktybės,
O taisybės -
Nei aguonos grūdo.

Uždengt šviesa,
Pasiėpti tiesą -
Jo visa storonė.
Nusidėjo,
Kad kentėjo.
Už tai jiems - koronė!

Mes varguose,
Bet danguose
Kitaip pasirodys!
Darys sūda
Kito būdo
Šventas Dievo žodis.

Ir kaltybės
Ir kantrybės
Yr pas Dievą miera.
Už armotą
Ir už protą
Daug stipresnė viera...

Kraujas, kraujas!
Balsas naujas
Į padanges kyla.
Nyksta baimė,
Dingsta laimė
Ir širdis sušyla.

Mes neverti
Sventą smerti
Galim apturėti,
Ir už viera
Nešt apiera
Ir galvą padėti.

Tu Geriausias
Ir Saldžiausias
Mūsų Atpirkėjau!
Duok stiprybę
Ir kantrybę
Meldžiam nusidėję.

Tavo kraujas
Sylas naujas
Tegul mums suteikia,
Tegul tylim,
Tave mylim
Daugiaus mums nereikia.

Atleisk kalte,
Sutrink žaltį,
Nekorok Maskolijų:
Duok jiems šviesa,
Vieros tiesą
Kraujais mūsų brolių...

Kražių kankinių atminimui keletas... ašarų

(Ištraukos)

Dvigalvis šiaurės erelis, įpratęs maitintis gyva savo valdinių mėsa ir gairinti troškimą nekaltųjų krauju, turbūt buvo labai išalkęs ir ištroškęs, nes nesigėdydamas nei civilizuotos Europos, nei iš arti žerincio XX amžiaus suruošė sau lapkričio mėnesyje 1893 metų kruviną pokylį Kražiuose, Kauno gubernijoje. Panoro paragauti neįveikiamos lietuvių mėsos ir užsigerti jų krauju, to gardaus ir gausaus kraujo, kurio negalėjo atsigeriti kryžiuočiai ir neįstengė viso išsiurbti - patys galą gavo, o viso neišgėrė!

Kražiuose buvo dvi bažnyčios: medinė - parapijos, jau sena, ir mūrinė - vienuolių. Maskolių valdžia, remdamasi savo dogmatu "vienas caras, vienas Dievas" stengiasi - visi tai matome - padaryti iš Lietuvos su katalikyste Maskoliją su provoslavija: smaugia lietuvius, idant jie pasitrauktų ir duotų vietos maskolių kolonistams: naikina katalikų bažnyčias, idant galėtų įsiveržti provoslavija. Tarp kitų šios teisybės liudijimų buvo išleistas 1891 m. caro dekretas: "Viešpats cisorius 1891 m. gruodžio mėn. 12 dieną aukščiausiai teikėsi įsakyti panaikinti Kražių vienuolyną su bažnyčia ir šventoriumi, o pasilikusias vienuoles perkelti į Kauno vienuolyną, to paties ordino".

Parapijonys, išgirdęs apie tai, kreipėsi su prašymais į vyriausybę idant paliktų jiems mūrinę bažnyčią. Kokios buvo jų maldavimų pasekmės, aiškiai parodė antras caro dekretas: "Viešpats cisorius 1893 m. birželio 10 dieną aukščiausiai leido: 1. pervesti Kauno prisikėlimo cerkvės naudai priklausiusį panaikintam Kražių vienuolynui ežerą Pažerių kaime, Kauno gub. 2. pervesti išdui vėjinį malūną ir to vienuolyno laukus. 3. bažnyčią ir visas priklausančias Kražių vienuolynui trobas sugriauti, o medžiagą lygiai ir vienuolyno sklypus paimti minėtam miestelyje steigiamajai ūkio mokyklai.

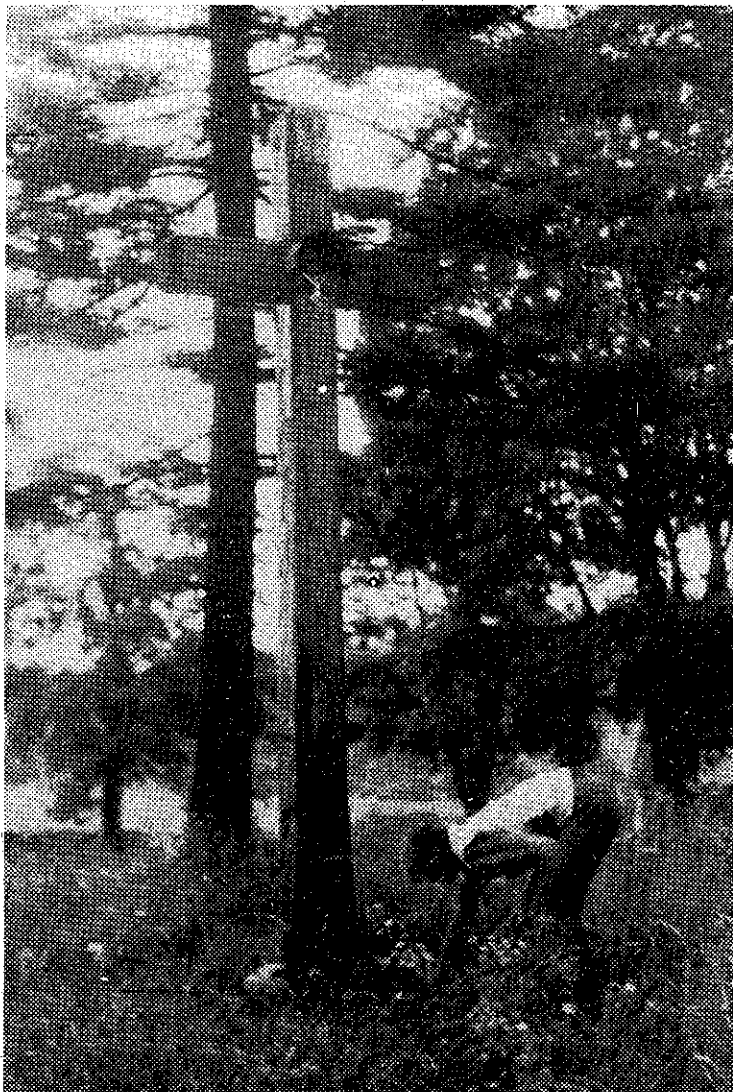
O kaip jūs išrodote, vargšai Kražių lietuviai? Koks jūsų likimas? O varge!..

Ateina caro tarnai išplėsti jūsų turto, bažnyčios, šaukiatės pagalbos paties caro, kuriam mokate mokesčius, už kurį kovose liejate kraują - caras jūsų šaukimo negirdi. Pasiutęs valdininkas mėsinėja jus gyvus, jūsų kankiomis gaivina savo žvėriškus instinktus - kas girdi jūsų dejavimus, verksmus ir dūsavimus? Kas jaučia jūsų kančias ir užtaria jus? Nieks - nei žemė, nei dangus!

Plaukai ant galvos stojasi, kraujas stingsta gyslose, galvojant apie Kražius. Ir toks atsitikimas įvyksta laikotarpyje humaniškumo, visokių tolerancijų, laikotarpyje, kada steigiamos draugijos saugoti medžiams nuo laužymo, apginti žemesniems Europos gyvuliams nuo kankinimo, išnaikinti prekybą vergais laukinėse šalyse!

Geradariai! Nesiskubinkite taip su medžių ir mažesniųjų Europos gyvulių globa, nes toje patioje Europoje dar ne visi žmonės apginti nuo kankinimo! Nekreipkite akių į Afriką, lyg tikėdami, kad jau Europoje vėgų nėra. Neužmirškite, kad Europoje yra Maskolija, dirstelėkite į tą šalį, vadinamą Lietuvą, vargstančią po maskoliumi, o atrasite čia vėgų, šaukiančių gailėsiu balsu pagalbos, negu tarp laukinių žmonių. Ir tikrai savo gerus norus pasistengsite pritaikyti pirmiau Europoje, palikdami Afriką tolesniam laikui, kaip mažesnę piktą.

Veltui dairysimės po pasaulį - neužtiksimė jau niekur tokių nežmogiškų faktų, kaip Kražiuose. Toks atsitikimas galimas tikrai globojant sostui, kuriame sėdėjo Ivan Groznij. Žilųjų gadynių garsūs Neronai, gėdinkitės prieš baltąjį carą - jis pralenkė jus!

Stovi vienišas kryžius miško laukymėje netoli Telšių (apie 9 km link Alsėdžių) ir retas kas težino, kad šioje vietoje kadaise gražios Kęstaičių bažnyčios būta, kurią ištiko kražiškės likimas. Apie tai skaitykite "K.A." 26-ajame numeryje.

Šį mėnesį minėsime ir kitą svarbią datą - 120-ąjį šaulių kūrėjo ir vado Vlodo Pūtvio-Putvinskio gimtadienį. Ta proga spausdiname vieną epizodėlį iš šaulių gyvenimo.

Spanguolė purvinam sniege

Sunkius išbandymus patyrė Šaulių sąjungos Stulgių grupės nariai. Iki 1940 m. raudonųjų okupacijos joje buvo 17 narių, kuriems vadovavo Zirnainių pieninės vedėjas Vincas Garalavičius. Jį 1941 m. ankstyvą pavasarį kartu su vietos mokyklos mokytoju šauliu Dambriūnu suėmė enkavedistai, ir jų likimas iki šiol nežinomas. Bužinskienė ir Damkus su šeimomis 1944 m. vasarą pasitraukė į Vakarų. Net 5 šaulių grupės nariai įvairiu pokario laikotarpiu žuvo nelygioje kovoje. Tai broliai Andrius (1913-1953) ir Edmundas (1918-1961) Kmitos iš Butvilų kaimo, Leonas Mišeikis, Jonas Pukys ir Bronius Andruška (1910-1952). Vaclovas Kmita su šeima buvo ištremtas į Sibirą ir tenai mirė. Tik Petras Ačas, Kajetonas Kmita ir Viktoras Garalavičius (1899-1970), atlaikę okupantų persekiojimus, išgyveno po Lietuvos dangumi ir ilsiis tėviškės smėlio kalnelyje. Labiausiai mums įsimintini partizanų Broniaus Andruškos ir jo žmonos Joanos Andruškienės-Garalavičienės (1921) likimai, juolab, kad pastaroji gyvena šalimais mūsų. Ir tik reikia stebėtis, kiek šioje asmenybėje yra pasiaukojimo, kuklumo, kilnumo, humaniškumo, tvirtybės ir niekada nepalūžusios vilties tikėti Lietuvos ateitimi.

Bronius Andruška su jaunesniaja sesute Michalina gimė ir augo Adomaičių kaime, 10 ha ūkyje. Besimokydamas Kražių mokykloje ir iš prigimties būdamas labai muzikalus, jau 14 metų pradėjo groti baritonu Kražių parapijos dūdų orkestre, o vėliau - pirmuoju kornetu. Persikėlęs į Stulgių krašto Pamergių kaimą, Bronius įstojo į Šaulių sąjungą. Turėdamas labai gražų balsą, giedojo Stulgių bažnyčios chorė, vaidindavo mėgėjiškuose spektakliuose, ruošiamuose šv. Kalėdų bei Velykų progomis. Tuo laiku jis susipažino su šaule Joana Kazlauskaitė iš Kušleikių kaimo, o 1940 m. pradžioje jiedu susituokė ir persikėlė į Kražius. Deja, tų metų birželio Kražiuose, kaip ir visoje Lietuvoje, buvo įkurta sovietų valdžia. Atėjo ir 1941 m. pavasaris. Vietos dūdarai ir toliau repetuodavo Andruškų bute, kol vieną kartą atsibastę Kražių komjaunuoliai ir namuose radę šeimnininkę Joaną, paklausė, kur yra orkestro instrumentai. Šioji paaiškino, kad tokio inventoriaus čia nėra. Tada neprašyti svečiai padarė kratą ir suradę ant "aukšto" laikomus instrumentus, "nacionalizavo" juos, išsinešdami į savo irštva. Nuo tada muzikantai jau buvo prievartaujami grotinųjų "šeimininkų" organizuojamuose renginiuose. Bet neilgai. Prasidėjęs karas sudegino Kražius, nušlavė ir Andruškų namelį, tad šie buvo

priversti persikelti į dar 1940 m. pavasarį nusipirktą 10,6 ha ūkėlį Pamergių kaime. Čia jis iškentėjo rudųjų okupaciją, o 1944 m. sugrįžo jiems jau gerai pažįstami "išvadotojai".

Atėjo 1946 m. sausis. Vieną naktį pas Andruškus atsilankė 4 partizanai, kurie pasiliko dienoti. Ir atsitik taip, kad užsižiopsojusius partizanus pastebėjo kaimynų dukterė Butkutė. Partizanams ji prižadėjo niekam nesakyti apie matytą, bet kur tau. Pasirodo, toji Butkutė draugavo su Kražiuose spėjusiu pagarsėti sribu Ruzgiu, už kurio ji netruko ištekti. Taigi Andruškų sodybą apsupo enkavedistai ir sribai, viską apvertė aukštyn kojom, o Bronių išsivarė į Nemakščius. Prasidėjo jo kančių dienos. Ypatingu sadizmu pasižymėjo tenykštis sribas Bubulas, kuris tik jam žinomais būdais kankindavo savo auką, kad net visko matęs rusų karininkas ne sykį šoko gelbėti kankinamąjį. Šis košmaras tęsėsi daugiau kaip dvi savaites, kol vieną dieną Bronius, išsipašęs į tualetą ir lydimas eilinio sribos, staiga išsispyręs iš apavo šoko bėgti. Basas, per mažai snieguotą gruodą, įveikė 10 km pasiekė savuosius. Tą pačią dieną jo žmona, nešančią sribokynę vyrui maisto, pasivijo dviračiu kaimynas, kuris įspėjo apie nutikimą. Nuo tos dienos Andruškų gyvenimas tapo nelegalus. Tik po dviejų savaičių Kiežų pastogėje Bronius kiek sutvirtėjo. O po dviejų mėnesių

susitiko su vietos partizanais ir išėjo į būrį. Šeimos dalį labai ap sunkino bunkeryje gimęs sūnus. Kas susakys visas jų negandas? O be to, reikėjo saugotis ir blogų ausų bei akių. Vienas iš tokių buvo Stulgių bažnyčios maršalka Juozas Urbonas iš Sodkalnio kaimo. Jis maloniai sutikdavo ir išleisdavo partizanus, tačiau tą vietą bemat apguldavo sribai. Apie 1950 m. po vieno tokio "reido", apsupus Skroblyno mišką, gelbėdamasis nuo persekiojimų žuvo jaunas partizanas. Tada visi suprato, kieno tai darbas. Partizanai nutarė atsikratyti išdaviko. Tačiau nuo to sumanymo atkalbėjo B. Andruška. Deja... Atėjo 1952 m. kovo 27-oji. Tuokart lyg kokios nuojautos vejami Andruškai persikėlė iš juos globojusio Stasio Jakšto sodybos ir išsikėlė pas gretimus kaimynus. Netrukus pastebėjo, kad visas Dvarvyčių kaimas apsuptas enkavedistų, o ypač kėčiamą Jakštų sodybą. Kovo 30-tos vakarą partizanai glaudėsi pas Lazauskus Pamergių kaime. Sulaukęs tamsos, Bronius išėjo į kaimynus. Netrukus nuo raketų pasidarė šviesu, pasigirdo šūviai. Tikėtai du. Ir viskas. Joana iš Lazauskų sodybos pasitraukė, o rytą sužinojo, kad įvyko tragedija. Nuėjusi į šūvių vietą, rado sušalusias spanguoles primenančius kraujo lašus ir daug purvinių pėdsakų sniege. Broniaus nebuvo. Jo lavoną išsivežė Kelmės enkavedistai ir numetė į saugumo garažą kampan. Savaitę tasė artimuosius, reikalaudami atpažinti. Po šios žudynės J. Urbonas pasijautė ne kaip. Pradėjo slėptis. Palikęs likimo valiai žmoną, išsikėlė į Panevėžį, įsidarbino lentpjūvėje. Bet ir čia jam ne kaip sekėsi, aplamdė griūvanti rietuvė. Išsigydė, bet vėliau, dirbdamas prie kažkokių mechanizmų, buvo mirtinai sužalotas. Mirtis irgi turi savo kainą ir vertinimą. Šių dienų Nepriklausomybės sulaukė šauliai Julija Stašinskienė (1912 m.); Pranas (1906 m.) ir Jonas (1907 m.) Mozeriai. Jonas net išsaugojo šaulio bilietą, išduotą 1939 m.

Stasys RUKAS

Kražių muzikantai

Šioje A.BITVINSKO nuotraukoje matome, kaip kelmiečiai išlydi prieškarinės Lietuvos šaulių, o šiandienos Vlodo Pūtvio-Putvinskio šaulių kuopos vadą Bronislovą Lukosevičių į Kryžių kalną. Šaunusis šaulys savo žygį skyrė Šv. Tėvo atvykimui į Lietuvą ir savo šaulių vado gimtadieniui. Žygį pradėjo Šilalėje. Nusilenkęs savo tėvų kapams, Šilalės bažnyčioje pašventinęs žmogaus ūgio ažuolinį kryžių, pro Uplyną, Biržų Lauką, Skaudvilę, Kryžkalnį, Kelmę iškeliavo į Kryžių kalną. Kelionės tikslas kryžiuje iškaltas: "Popiežiaus atvykimu telaimina Viešpats Dievas Lietuvos žemę, krašto apsaugos savanorių, šaulių, Sajūdžio, Krikščionių demokratų ir demokratų eiles, Tėvų ir mano vaikų šeimos narius. Aukoku Tau, Tėvyne, šio kryžiaus kelionę pėsčiomis Šilalė - Kelmė - Kryžių kalnas."

Sajūdžio Kelmės rajono taryba nuoširdžiai užjaučia Justina URBONIENE, sūnui mirus.

Redaktorė Nijolė PETROŠIŪTĖ